

Chapit 6

Nan chapit sa a, n ap jwenn:

Jan pou n rete an sante pandan gwosès	68
Pwoblèm ki mache ak gwosès	69
Siy ki montre danje pandan gwosès	72
Swen prenatal (konsiltasyon pandan gwosès)	76
Preparasyon pou travay ak akouchman	78
Akouchman	80
Siy ki montre travay la pa lwen.....	80
3 etap travay la	80
Siyal danje pandan travay la	85
Akouchman difisil	88
Siyal danje pou tibebe ki fèk fèt	94
Swen pou manman ak tibebe apre akouchman	95
Fanm ki gen bezwen espesyal	98
Papa, 2 mo silvoulè!	100
Ann travay pou chanjman	101

Jounen jodi a, pifò fanm sou latè pa jwenn ni swen prenatal, ni pwofesyonèl lasante pou akouche yo. Anpil fwa, se yon fanm saj osinon yon moun nan fanmi yo ki akouche yo lakay yo. Nan chapit sa a, n ap jwenn enfòmasyon sou gwosès epi sou swen kit se pandan akouchman, kit se apre tibebe a fin fèt. Enfòmasyon sa a va ede ni fanm ansent yo ni moun k ap ride yo.

Gwòses ak akouchman

Tout fanm ansent bezwen konsève sante yo. Konsa, fòk yo manje manje ki gen vitamin epi fòk fanmi yo ansanm ak kominote a ba yo lanmou ak èd yo bezwen. Gen anpil fanm ki pa gen ankenn pwoblèm sante pandan gwosès yo e ki pa rankontre ankenn pwoblèm nan akouchman. Konsa, pi fò pami tibebe sa yo fèt an sante.

An menm tan, gwosès ka reprezante youn nan pi gwo danje yon fanm ka rankontre nan lavi li. Yon demi-milyon fanm konsa mouri chak lane akòz pwoblèm gwosès ak akouchman (yo konn rele sa: mòtalite matènèl), sitou nan peyi ki pi pòv yo.

Ak swen sante de baz yo, moun ta ka evite pi fò nan lanmò sa yo. Nan chapit sa a, n ap jwenn enfòmasyon ki ka ede fanm ansent yo pran swen tèt yo oubyen ki ka ede lòt moun pran swen fanm ansent.

KIJAN W KONNEN SI W ANSENT

- Ou pa wè règ ou.
- Tete w fè w mal epi yo vin pi gwo.
- Ou gen noze epi, kèk fwa, vomisman.
- Ou fè pipi pi souvan.
- Ou santi w fatige.

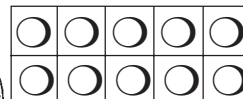
KIJAN W KA KONNEN KILÈ W AP AKOUCHE

Ajoute 9 mwa plis 7 jou sou dat lè règ ou te vini dènye fwa a. W ap jwenn yon lòt dat. Timoun nan ap fèt nenpòt ki jou, swa nan 2 semèn ki vini anvan dat sa a, swa nan 2 semèn ki vini apre menm dat la.

San dlo, plant yo ap mouri. San timoun tou, lavi nan kominote a pa p kontinye.

- Pwovèb mikstèk, Meksik

Lè yo konte 10 lalin plenn, anpil fanm rive konnen ki lè y ap akouche.

Kijan pou n rete an sante pandan gwosès

manje pou pwoteje sante w

swen anvan timoun nan fèt

➤ *Kòmanse li, nan paj 73, pati sou "Siyal danje pandan gwosès" la, pou w ka konnen ki lè li enpòtan pou w al wè yon travayè lasante.*

MST

➤ *Si gen ka malarya nan zòn lakay ou, kouche anba moustikè pou marengwen pa mòde w.*

Si w ka pran swen tèt ou pandan w ansent, w ap pi vit gen yon gwosès san danje, w ap pi vit akouche san pwoblèm epi w ap fè yon timoun ki an sante.

- **Eseye manje valè manje fòtifyan ki nesèsè.** Yon bon alimantasyon bay fòs ak pwoteksyon kont enfeksyon. Sa ede timoun nan devlope an sante epi sa ka anpeche w pèdi twòp san pandan akouchman an. Pa bliye se 2 moun w ap nourri, ou menm ak tibebe a. Sèvi ak sèl ki gen yòd ladan l pou w pa pran chans fè yon ti retade mantal.

- **Dòmi epi pran repo, chak fwa w kapab.** Si w travay kanpe, eseye chita oubyen kouche plizyè fwa pandan jounen an.

Fè travay ou chak jou...

... men pran repo chak fwa ou kapab

- **Ale nan konsiltasyon (anvan akouchman)** pou w ka pa gen pwoblèm oubyen pou w ka dekouvri pwoblèm yo anvan yo vin pi grav. Si w pa t janm pran vaksen tetanòs, kouri al pran youn. Fòk ou pran vaksen tetanòs 2 fwa anvan gwosès la fini.
- **Kenbe kò w pwòp.** Benyen, netwaye kò w epi bwose dan w chak jou.
- **Fè egzèsis kontraksyon-dekontraksyon** ak vajen ou. Konsa, l ap vin pi fèm apre akouchman an. (Gade nan paj 371)
- **Eseye fè egzèsis chak jou.** Si w travay chita, eseye fè yon ti mache chak jou. Men pa fatige kò w.
- **Chèche tretman, si w panse ou gen yon maladi seksyèlman transmisib (MST) oubyen yon lòt enfeksyon.**
- Pa bwè medikaman famasi oubyen remèd fèy, sof si yon travayè sante ki konnen w ansent ba w otorizasyon pou sa.
- **Pa bwè gwòg, pa fimèn, pa chike tabak** pandan gwosès ou. Bagay sa yo pa bon pou sante manman an ni tibebe a. L ap devlope mal, epi sibi gwo domaj.
- Pa pran kontak ak pestisid, zèbisid oubyen pwodui chimik ki sot nan izin. Yo ka mete tibebe a andanje. Pa manyen yo. Pa travay kote yo ye. Pa respire vapè yo. Pa janm mete manje oubyen dlo nan veso ki te gen pwodui sa yo.
- Rete lwen tout timoun ki gen bouton sou kò yo. Petèt, se saranpyon yo genyen e sa ka andomaje tibebe a.

Lè w ansent, kò w chanje. Ou ka rankontre kèk nan pami pwoblèm nou pral site yo. Men pa bliye, pi fò nan pwoblèm sa yo nòmman pandan gwosès.

Pwoblèm ki konn mache ak gwosès

KÈ PLEN (NOZE)

Fanm ansent kapab gen noze nenpòt ki lè pandan gwosès la. An jeneral, pwoblèm sa a disparèt nan finisman twazyèm mwa oubyen katyèm mwa gwosès la.

Kisa pou w fè:

- Bwè yon tas te jenjanm oubyen yon tas te kanèl 2 a 3 fwa pa jou, anvan w manje.
- Manje manje ki lejè epi evite manje ki gen grès oubyen ki mal pou dijere.
- Souse sitwon
- Mande fanm saj nan kominote a ki renmèd fèy yo konnen ki bon pou sa.

Pou w jwenn soulajman ak kè plen...

...eseye manje yon biskwit, yon tòtiya (pat mayi sale), yon moso pen, yon tchapati, oubyen yon ti diri, yon ti mayi, lè w fèk leve nan maten.

ATANSYON! Kouri wè yon travayè lasante, si vomisman fè w pa ka kenbe anyen nan lestomak ou oubyen si w wè w ap pèdi pwa. Fòk ou veye pou pa dezidrate tou (gade nan paj 298)

ZÈGRÈ OUBYEN ENDIJESYON

Lè w gen zègrè, se kòm si gòj ou ak lestomak ou ap pran dife. W ap pi vit gen pwoblèm sa a nan finisman gwosès la, sitou lè w fèk fin manje oubyen lè w kouche.

Kisa pou w fè:

- Olye w pran gwo repa, manje manje lejè plizyè fwa.
- Evite manje ki gen twòp epis oubyen ki gen twòp grès.
- Bwè anpil dlo ak lòt bwason ki gen dlo ladan yo.
- Pa al kouche touswit apre w fin manje.
- Lè w kouche, fòk ou met tèt ou pi wo pase lestomak ou (zòrye).
- Bwè yon tas lèt oubyen yon tas yogout, brase bikabonat oubyen kabonat kalsyòm (antasid) nan yon vè dlo epi bwè melanj lan.

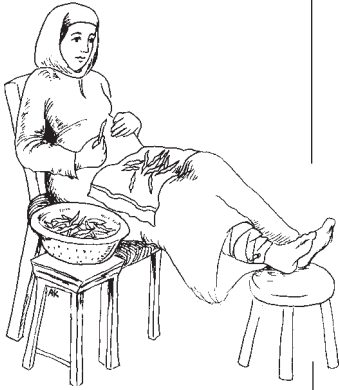

LÈ VAJEN OU AP BAY LIKID (SEKRESYON)

Li nòmman pou w bay plis likid nan pati w, lè w ansent. Men si sekresyon sa yo fè kò w grate w, si yo brile kannal ou oubyen si yo gen move sant, ou ka trape yon enfeksyon nan aparèy jenital ou. Fòk ou chèche tretman touswit. Si sekresyon yo soti ak san oubyen ak glè, si w bay anpil likid ki sanble ak dlo, kouri al wè yon travayè lasante. Kapab se travay la ki kòmanse anvan lè.

Enfeksyon nan aparèy jenital ou

Fann ki gen varis dwe lonje pye yo (sou yon chèz oubyen yon ban) chak fwa yo kapab. Yo dwe vlope janm yo tou, si varis yo makawon anpil.

VENN ANFLE (VARIS)

Lè w gen venn anfle (tou ble) nan janm ou ak arebò pati w, yo rele sa varis. Se pwa tibebe a ki lakòz pwoblèm sa a. Yo ka vin byen gwo e yo ka fè w mal anpil.

Kisa pou w fè:

- Eseye pa rete kanpe twò lontan. Si w gen pou w ret kanpe, fè yon ti mache an plas oubyen fè mouvman ak pye w, ak janm ou. Lè w chita, mete pye w anlè, chak fwa w kapab.
- Fè yon jan pou w mache chak jou. Si w gen yon donmaj ki fè w pa ka mache, fè yon moun nan fanmi ou ede w fè egzèsis ak janm ou.
- Si pwoblèm nan grav anpil, vlope janm ou ak yon twal. Kòmanse vlope nan zòn je pye w jouk ou rive anba jenou w. Fòk bandaj la pi sere nan zòn je pye a, epi fòk li pi lach, tank w ap monte. Wete bandaj yo chak swa.

KONSTIPASYON (LÈ W MAL POU FÈ TATA)

Gwosès fè trip ou travay pi dousman. Sa fè pou pou a pi di e konsa, li gen plis pwoblèm pou l soti.

Kisa pou w fè (teknik sa yo ka sèvi tou kòm mwayen prevansyon kont konstipasyon):

- Bwè pou pi piti 8 vè likid chak jou.
- Fè egzèsis chak jou.
- Si w ap bwè grenn fè, eseye bwè yon sèl grenn chak jou ak ji fwi oubyen ak soup legim. Ou gen dwa sote kèk jou tou.
- Manje anpil fwi, anpil legim ak anpil manje ki gen fib – tankou avwàn ak kasav.
- Pa pran laksatif. Yo ka ba w soulajman pou yon ti moman sèlman. Apre sa, w ap bezwen pran plis ankò.

EMOWOYID

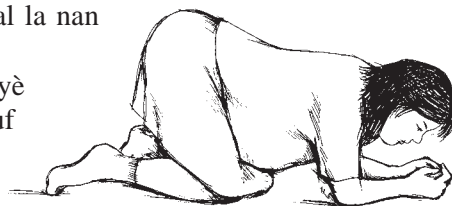
Ou gen emowoyid, lè yon seri venn gonfle nan twou dèyè w. Souvan, w ap gen demanjezon nan twou dèyè w. Ou ka santi l cho e li ka bay san tou. Konstipasyon ka fè emowoyid la vin pi grav.

Kisa pou w fè:

- Chita dèyè w nan yon ganmèl oubyen yon kivèt dlo frèt, pou w ka jwenn soulajman.
- Suiv konsèy nou bay pi wo yo, pou w pa konstipe.
- Tranpe yon mòso twal nan likid nwazèt majik (yon remèd fèy), si w ka jwenn, epi pase twal la nan zòn kote w gen doulè a.
- Rete sou 4 pat epi leve dèyè w anlè. Sa ka ba w yon souf ak doulè a.

Si w gen emowoyid, ou ka jwenn soulajman ak doulè, lè w chita nan yon kivèt dlo frèt.

LAKRANP NAN JANM

Fanm ansent gen lakranp souvan nan pye yo oubyen nan janm yo - sitou lannuit oubyen lè yo detire oubyen pwente zòtèy yo anba. Lè w pa jwenn ase kalsyòm nan manje w ap manje, sa ka fè w gen lakranp nan janm tou.

Kisa pou w fè:

- Manje anpil manje ki gen kalsyòm, tankou: lèt, fwomaj, wowoli ak legim fèy vèt.
- Lè w gen lakranp:

manje ki gen kalsyòm

Pa pwente zòtèy ou anba. Sa ka fè lakranp nan vin pi rèd.

DOULÈ NAN BOUT ANBA DO W

Se pwa tibebe a ki lakòz pwoblèm sa a.

Kisa pou w fè:

- Mande yon moun pou l fè masaj pou ou nan do a.
- Mande moun nan fanmi ou pou yo ba w yon kout men nan tout gwo travay w ap fè.
- Toujou sonje kenbe do w dwat, lè w kanpe oubyen lè w chita.
- Kouche sou kote ak yon zòrye oubyen yon dra vlope nan mitan 2 jenou w.
- Fè egzèsis "chat k ap fè kòlè" a pandan kèk minit, 2 fwa chak jou lè do w ap fè w mal.

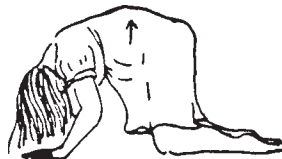

lè w konn leve chay lou

Egzèsis chat move a

Rete sou 4 pat, ak do w tou dwat. Ouvri men w atè a.

Pouse bout anba do w monte.

Desann do a tou dwat ankò. Fè sa plizyè fwa.

PYE AK JANM ANFLE

Pye anfle se yon pwoblèm ki konn nòmal pou yon fanm ansent - sitou pou medam sa yo ki blije kanpe tout lasent jounen.

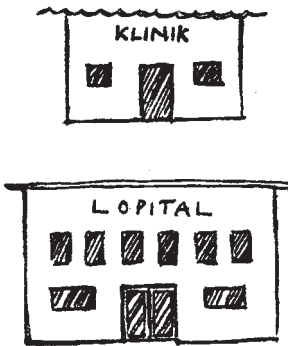
Kisa pou w fè:

- Lonje pye w anlè, chak fwa w kapab
- Lè w ap pran repo, kouche sou bò gòch ou
- Si pye w anfle anpil, oubyen si yo deja anfle lè w fèk leve nan maten, si men w ak figi w anfle tou, atansyon! Se siyal danje pandan gwosès. Gade nan paj 74.

men ak figi anfle

Siyal risk ak siyal danje pandan gwosès

*Yon fanm ki konnen l
ka gen pwoblèm nan
akouchman dwe
prepare l pou l
akouche nan yon
sant sante oubyen
nan yon lopital.*

FANM KI KA PLIS GEN PWOBLEM NAN GWOSÈS AK AKOUCHMAN

Fanm ki gen nenpòt nan pwoblèm nou pral site yo ka rankontre plis danje nan gwosès ak akouchman. Yo dwe prepare tèt yo pou yo al akouche nan yon sant sante oubyen nan yon lopital. Si gen posiblite, yo dwe suiv swen prenatal pandan gwosès la.

- **San pòv** (anemi) ka fè yon fanm senyen anpil (emoraji) pandan yon akouchman. Fanm nan ka malad apre akouchman e li ka menm mouri. Pou n jwenn plis enfòmasyon sou anemi, gade nan paj ki vin apre paj sa a.
- **Maladi sik** (dyabèt) ka bay manman an ansanm ak tibebe a gwo pwoblèm. Tibebe a ka mouri pandan akouchman an oubyen, pafwa, li ka si tèlman gwo li ret kole nan basen manman an.
- **Maladi tansyon** ka lakòz gwo maltèt, kriz, ak menm lanmò.
- **Fanm ki granmoun anpil** e ki deja fè anpil pitit konn gen anpil pwoblèm, lè yo gen tranche. Yo ka gen emoraji tou apre akouchman.
- **Manman ki pa ko gen 17 an** pi vit devlope yon toksemi (yon maladi ki bay kriz). Travay la ka long, difisil epi tibebe a ka fèt anvan lè l (prematire). Yo ka jwenn blokaj nan akouchman an e sa ka donmaje vesi yo, vaje yo ak matris yo (gade paj 370).
- **Manman ki te deja gen pwoblèm nan lòt akouchman** tankou: kriz, sezaryèn, emoraji, tibebe prematire oubyen twò piti, oubyen timoun ki fèt tou mouri pi vit gen pwoblèm nan yon lòt gwosès tankou nan yon lòt akouchman.
- **Fanm ki donmaje nan kò yo**, sitou fanm ki gen yon kote nan kò yo ki pòk oubyen fanm ki gen pwoblèm pou yo mache ka gen pwoblèm ni pandan gwosès ni pandan akouchman.

Lòt fanm ki ta dwe akouche nan yon sant sante oubyen lopital

Kèk lòt fanm - ki pa gen youn nan pwoblèm nou sot site yo - ka jwenn kanmèm anpil danje nan akouchman. Medam sa yo ta dwe al akouche lopital oubyen nan yon sant sante:

- Yon fanm ki, nan finisman gwosès li, ap pote tibebe a nan yon move pozisyon pou akouchman an (gade nan paj 75) ka pase nan yon travay long ak difisil. Manman an oubyen tibebe a, oubyen yo tou 2 ka mouri.
- Fanm ki gen 2 marasa nan vant yo ka gen youn nan tibebe yo ki nan move pozisyon. Sa rive anpil fwa. Medam sa yo tou, pi vit gen gwo emoraji apre akouchman.
- Fanm ki te koud vaje yo, ka blese grav pandan akouchman. Sa ka lakòz gwo doulè, emoraji ak enfeksyon (gade chapit sou eksizyon an, paj 464).

SIYAL DANJE PANDAN YON GWOSÈS

Anplis pwoblèm nou sot site yo, nou ka jwenn lòt siyal danje sa yo pandan yon gwosès. Si yon fanm wè youn nan siy sa yo, li dwe kouri al wè yon travayè lasante. Nan paj k ap vini yo, w ap jwenn plis enfòmasyon sou sa.

- Si w santi w fèb
oubyen fatigue anpil

- Si w gen doulè nan vant
- Si w ap bay san nan pati w

- Si w gen lafyèv
- Si men w ak figi w anfle, si w
gen gwo mal tèt, si w wè twoub

Lè w santi w fèb oubyen fatigue anpil (anemi)

Si w santi w fèb oubyen fatigue anpil, ou ka gen anemi (gade nan paj 172). Fanm ki soufri ak gwo anemi ka pi vit gen gwo emoraji apre akouchman.

Kisa pou w fè:

- Manje manje ki chaje ak fè - vyann, pwason, poul, ze, pwa, pwa tann, ak legim (fèy) vèt.
- Bwè 325 miligram fè, 2 fwa pa jou ak 1miligram asid folik, yon fwa pa jou, jouk ou rive nan akouchman an. Kò w ap pwofite plis, si w pran konprime fè yo ak zoranj, mango oubyen papay.

Doulè anba ti vant (abdomèn)

1. **Gwo doulè toutan pandan 3 premye mwa gwosès yo** ka vle di tibebe p ap devlope nan matris ou, men nan twonp falòp ou (gwosès nan twonp). Se ka paske twonp nan ap detire ki fè w gen gwo doulè sa a. Si gwosès la kontinye devlope konsa, twonp nan ap eklate epi san ap gaye. **Sa se gwo danje.** W ap gen emoraji andedan abdomèn ou e ou ka pèdi lavi w.

Siyal yon gwosès nan twonp

- ou pa wè règ ou, **epi**
- ou gen doulè sou yon bò, anba ti vant ou, **epi**
- vajen ou ap bay ti san
- ou santi w gen tèt vire, ou fèb oubyen ou santi w vle pèdi konesans.

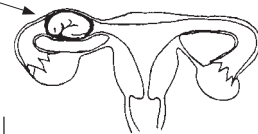
Kisa pou w fè:

Kouri al nan lopital ki pi pre a.

2. **Gwo doulè alevini (kranp) nan 6 premye mwa gwosès yo** ka byen vle di yon fos kouch ap menase w. Pou n jwenn plis enfòmasyon sou fos kouch, gade nan paj 234.
3. **Gwo doulè toutan, lè w prèt pou w akouche.** Sa ka vle di plasenta a ap detache sot nan matris ou. **Sa se gwo danje! Ou ka mouri si pèsonn pa ede w. Kouri ale nan lopital ki pi pre a.**
4. Doulè alevini, lè w gen 7 mwa oubyen 8 mwa, ka vle di tranche a kòmanse anvan lè (gade nan paj 75).

manje ki chaje ak fè

➤ Gwo doulè nan vant pa toujou vle di gen yon pwoblèm nan gwosès la. Pou n jwenn plis enfòmasyon sou lòt koz posib, gade paj 353, 354, ..., 357.

**BWOTE
LOPITAL**

fòs kouch

**BWOTE
LOPITAL**

manje ki chaje ak
pwoteyin

Lè w ap bay san nan vajan ou

1. **lè gwosès la fèk kòmanse.** Si w ap bay ti san nan 3 premye mwa yo, ou ka pa gen ankenn pwoblèm. Men, si w gen doulè an menm tan, sa ka vle di gwosès la ap devlope an deyò matris la e sa gen gwo danje ladan l (gade nan paj 73). Si san an vin pi plis epi fò pase lè w gen règ ou, ou ka ap fè yon fos kouch.
2. **apre twazyèm mwa gwosès la.** Si w ap bay san apre 3 premye mwa yo, sa ka vle di gen pwoblèm nan plasenta a. **Ni wou, ni tibebe a, nou tou le 2 an danje.**

Kisa pou w fè:

- Kouri ale nan lopital ki pi pre a.
- Pandan w kouche sou branka a, ou dwe leve pye w anlè.
- Pa foure anyen nan vajan ou.

Lafyèw

Si w gen gwo lafyèw ak frison, ak doulè nan kò w epi gwo mal tèt, ou ka byen trape yon malarya. Tretman malarya depann de zòn kote w ap viv la. Pou w jwenn plis enfòmasyon, gade nan liv ki rele “Kote ki pa gen doktè” a.

Lè men w ak figi w anfle oubyen lè w gen gwo mal tèt epi w wè twoub (toksemi)

Si janm ou ak je pye w fè yon ti anfle, se yon bagay ki nòmal pandan yon gwosès. Men si se men w ak figi w ki anfle, sa kapab siy toksemi, sitou si w gen tèt fè mal, ou wè twoub epi w gen doulè nan vant ou. Toksemi ka fè w gen kriz epi ni ou menm ni tibebe a ka mouri.

Kisa pou w fè:

- Fè yon moun pran tansyon w pou wou.

Kouri al wè yon travayè lasante oubyen ale nan yon lopital, si sa nesèsè.

- Pran repo chak fwa w kapab, kouche sou bò gòch ou.
- Eseye manje anpil manje ki chaje ak pwoteyin chak jou.
- Prepare w pou w akouche nan yon sant sante oubyen lopital.

Siy danje toksemi

• men ak figi anfle	• wè twoub	• gwo doulè	• tansyon w monte 160/
• gwo mal tèt	• tèt vire	• sanzatan nan bout anwo lestomak ou	100 oubyen pi wo ankò (gade paj 528)

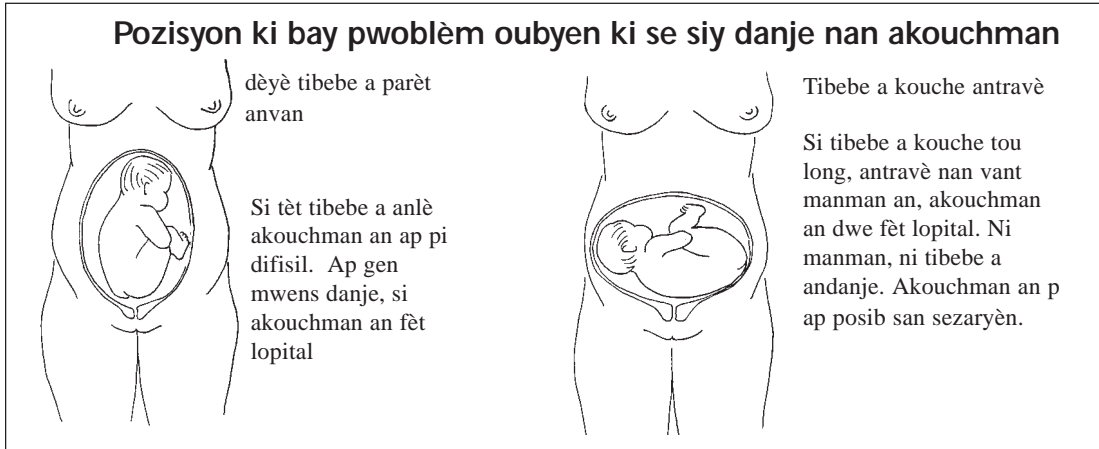
**BWOTE
LOPITAL**

ATANSYON! Si yon fanm gen nenpòt nan siy danje toksemi yo, li dwe wè doktè touswit. Si l deja kòmanse gen kriz, gade kisa k dwe fèt nan paj 87.

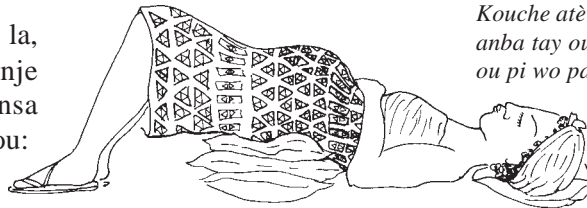
TIBEBE KI NAN MOVE POZISYON NAN KÒMANSMAN TRANCHE A

Si se dèyè tibebe a ki parèt anvan, lè travay la kòmanse, akouchman an ka pi difisil. Si timoun nan kouche tou long, antravè nan vant manman an, akouchman an p ap ka fèt san sezaryèn. (Vire paj la pou w wè kijan w ka tyeke pozisyon yon tibebe)

➤ Si tèt tibebe a anba, akouchman an pi vit fèt san pwoblèm

Pandan dènye mwa gwosès la, ou ka rive fè tibebe a chanje pozisyon, si w kouche konsa pandan 10 minit, 2 fwa pa jou:

Kouche atè epi mete kèk zorye anba tay ou. Eseye kenbe tay ou pi wo pase tèt ou.

Fè egzèsis sa a chak jou ak lestomak ou vid, jouk tibebe a vin pran pozisyon tèt anba a. Apre sa, ou mèt sispann egzèsis la. Ou dwe tyeke oubyen fè tyeke pozisyon tibebe a chak semèn.

- Si tranche a kòmanse epi tibebe a toujou antravè, manman an dwe kouri nan yon sant sante oubyen nan lopital kote y ap fè tibebe a chanje pozisyon oubyen y ap opere manman an. San konkou doktè, ni manman an, ni tibebe a gen prèske 100 % chans pou yo mouri.
- Si tranche a kòmanse epi dèyè tibebe a toujou anba, w ap wè nan paj 90 kisa k dwe fèt.

ATANSYON! Fòk ou pa eseye chanje pozisyon timoun nan pou kont ou, ak men w, sof si ou pran fòmasyon pou sa epi w te deja fè sa nan yon lòt ka. Ou ka dechire matris fanm nan epi w nwi ni manman an ni tibebe a.

**BWOTE
LOPITAL**

SI TRANCHE A KÒMANSE ANVAN LÈ (ANVAN 8ÈM MWA OUBYEN 9ÈM MWA A)

Pami timoun ki fèt anvan lè yo, gen kèk ki p ap ka viv. Yon fanm ka ralanti tranche a oubyen li ka kanpe l nèt, si l kouche sou kabann ak tay li anlè (gade desen ki pi wo a). Si l gen tan kouri lopital, y ap ka kanpe tranche a. Menm si yo pa ta rive kanpe tranche a, pafwa y ap ka anpeche tibebe a mouri. (Gade tou nan paj 94 kijan pou w pran swen yon timoun prematire.)

Swen prenatal (konsiltasyon pandan yon gwosès)

➤ *Al fè konsiltasyon ap ede w wè kijan l ap pi bon pou w akouche: lakay ou, nan yon sant sante oubyen nan yon lopital.*

Swen prenatal enpòtan anpil. Sa pèmèt yo dekouvri pwoblèm epi regle yo bonè anvan yo vin twò grav. Li pa difisil pou yo bay swen prenatal e yo pa bezwen aparèy ki koute gwo lajan pou sa. Anpil matwòn, fanm saj, sant sante tankou lopital bay swen prenatal. Ak swen prenatal, yo ka sove lavi anpil moun.

Si w ansent, eseye fè 3 konsiltasyon jeneral pou pi piti:

1. Lè w kòmanse kwè w ansent.
2. Bò zòn sizyèm mwa gwosès la.
3. Yon mwa anvan akouchman an.

Yon fanm saj, yon matwòn, oubyen yon travayè sante ap poze w kesyon sou lòt eksperyans gwosès ak akouchman ou te fè anvan. Y ap poze w kesyon sou pwoblèm ou ka te rankontre, paregzanp: Èske w konn gen emoraji? Èske w pèdi timoun deja nan akouchman? Enfòmasyon sa yo enpòtan. Sa ap fè ni ou menm, ni travayè sante a pare pou kalte pwoblèm sa yo, si malerezman yo ta prezante nan gwosès sa a ansanm ak nan akouchman an. Yon fanm saj ap kapab:

- kontwòle kalte manje yon fanm ansent manje epi ede l manje pi byen, si sa nesèsè.
- ba li grenn fè ak asid folik an konprime pou ede l fè prevansyon kont anemi.
- egzamine manman an pou l kontwòle sante l epi gade si tibebe a ap devlope nòmalman.
- bay manman an vaksen tetanos. Maladi sa a ka touye ni manman an, ni pitit la. (Gade nan paj 161)
- bay fanm ansent nan medikaman pou fè prevansyon kont malarya, si gen epidemi malarya nan rejyon an.
- fè manman an fè tès VIH (gade nan paj 288) ak tès sifilis ansanm ak tès lòt maladi seksyèlman transmisib (gade nan paj 261).

Kisa w ka jwenn, lè w al nan swen prenatal

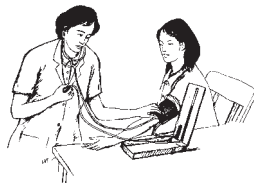
Nan yon seyans swen prenatal, yon matwòn oubyen yon fanm saj dwe:

- egzamine pòpyè je fanm nan ak zong li pou l chèche siy anemi (gade nan paj 172)

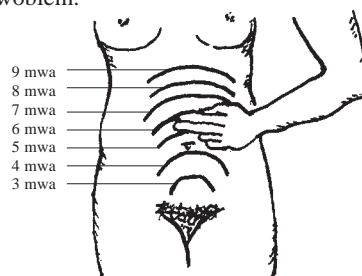

- Gade si men l ak figi l pa anfle (Gade nan paj 74)

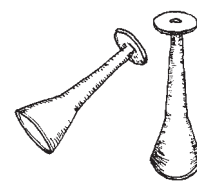
- Tyeke tansyon fanm nan (gade lan paj 528)

- Tyeke kijan tibebe a ap grandi nan matris la. Nòmalman, fòk matris la vin pi gwo lajè 2 dwèt chak mwa. Sou 4 mwa edmi, li rive nòmalman nan wotè lonbrik la. Si matris la sanble l twò piti osinon twò gwo, oubyen si l gwosi twò vit, sa kapab vle di genyen yon pwoblèm.

Pou l konnen si tibebe a an sante, yon fanm saj gen dwa koute jan kè l ap bat. L ap ka tandè batman kè a, lè l kole zòrèy li sou abdomèn manman an, men, souvan, li gen dwa pa ka fè diferans ant batman kè tibebe a ak batman kè manman an. Kontwòl sa a ap pi fasil ak yon fetoskòp. Yon lòt siy ki ka pèmèt nou konnen si tibebe a an sante, si manman an santi l ap fè mouvman nan vant li chak jou. Si fanm ansent nan te santi mouvman sa yo jou tyèkòp la, ou mèt konnen pa gen twòp pwoblèm.

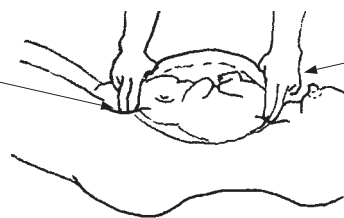

fetoskòp

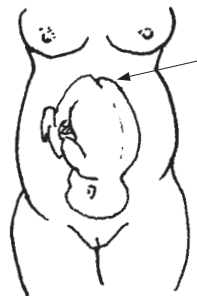
Kijan pou w tyeke pozisyon tibebe a

An jeneral, pandan gwosès la, timoun nan ka chanje pozisyon plizyè fwa andedan matris la. Lè akouchman an prèt pou rive, tibebe a dwe rete tèt anba nan matris la. Se pozisyon ki pi bon pou akouchman an. Pou w ka konnen si timoun nan tèt anba, tyeke pozisyon an konsa:

1. Fè manman an fè ekspirasyon (pouse lè a deyò) nèta. Sèvi ak 2 men w pou w chèche timoun nan. Ak pous ou plis 2 lòt dwèt, pouse yon ti kras pi wo zo devan an. Kounye a, ak lòt men an, chèche dènye bout anwo matris la.

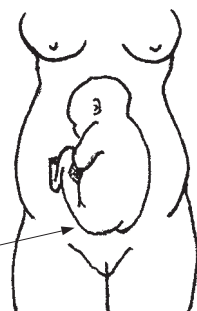
Kidonk, si dèyè a anwo, w ap santi bout anwo matris la pi gwo...

Dèyè timoun nan pi gwo, li pi laj...

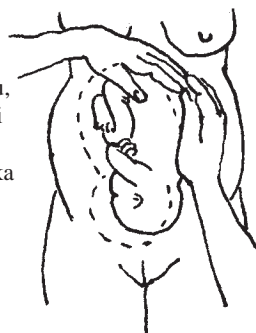
...tèt la pi di, li pi won

...Si dèyè a anba, w ap santi bout anba matris la pi gwo.

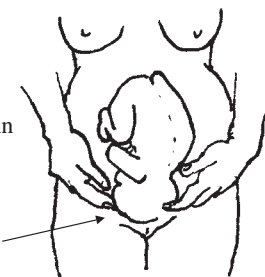

2. Kòmanse pouse tou dousman soti yon bò al lòt bò a ak yon men. Apre sa, sèvi ak lòt men an. Ak dezyèm men an, w ap kontwòle reyaksyon timoun nan.
3. Jis anvan akouchman an, tibebe a ap desann pi ba nan matris la. Li pare pou l soti. Konsa, lè akouchman an pa lwen, ou gen dwa pa ka santi deplasman tèt tibebe a.

Si tibebe a anlè toujou, ou ka fè tèt li fè yon ti mouvman. Men, si l desann deja, ou p ap ka fè tèt la fè mouvman.

Premye pitit yon fanm konn desann pi ba yon semèn konsa anvan kòmansman travay la. Dezyèm pitit ak lòt pitit ki vin apre yo pa desann anvan travay la kòmanse.

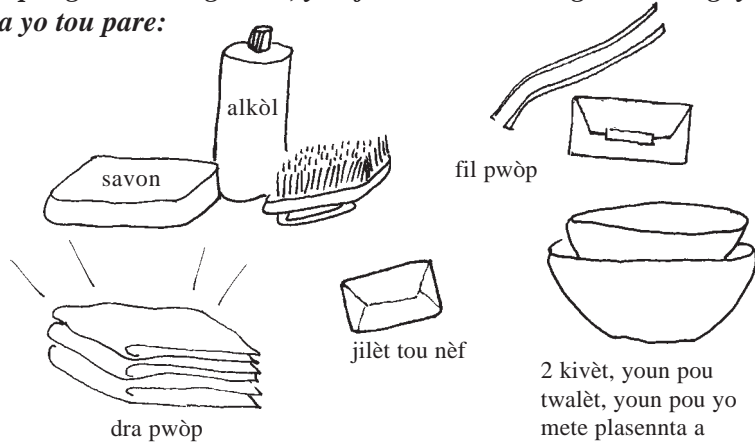

Preparasyon pou travay ak akouchman

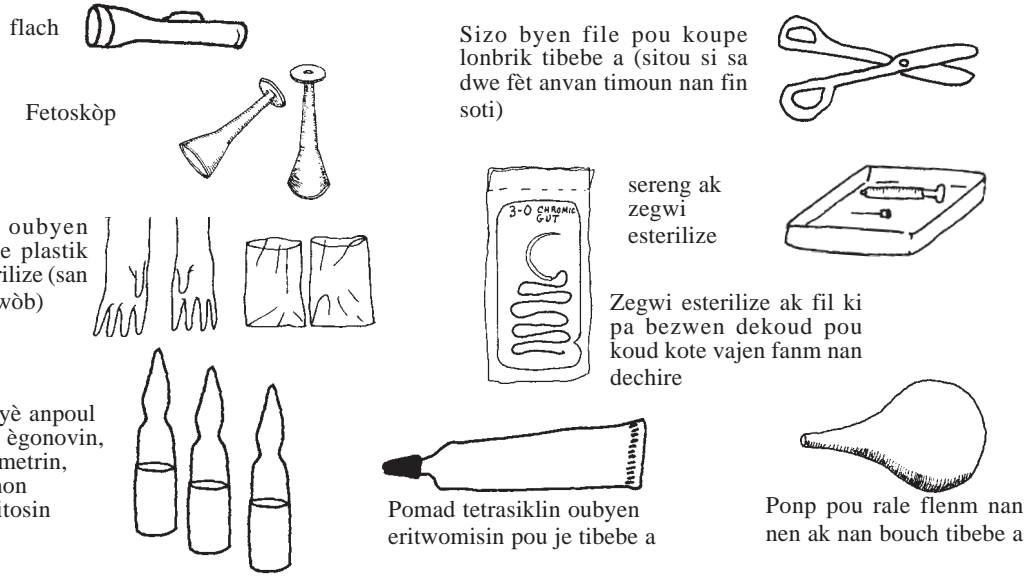
➤ Si w pa ka jwenn yon jilèt tou nèf, ou ka sèvi ak yon sizò oubyen yon kouto. Men fòk yo pa wouye epi, fòk ou bouyi yo pandan 20 minit yon ti tan anvan w koupe lonbrik la.

KÈK BAGAY OU DWE PARE MET LA ANVAN AKOUCHMAN AN

Depi l gen 7 mwa gwosès, yon fanm ansent dwe gen tout bagay sa yo tou pare:

Men kèk lòt zouti yon fanm saj oubyen yon matwòn ka genyen:

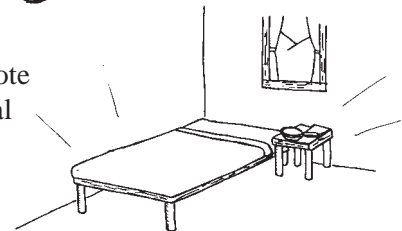

Li lè tou pou n:

- prepare kesyon transpò a, sizoka nou dwe al lopital

- netwaye chanm kote akouchman an pral fèt la

LÈ NAP EDE YON FANM AKOUCHE

Si w ansent, li enfòmasyon sa yo pou w ka konnen sa k ap pase nan travay la ak apre akouchman an. Enfòmasyon sa yo ka sèvi w tou, si w gen pou w ede lòt fanm akouche.

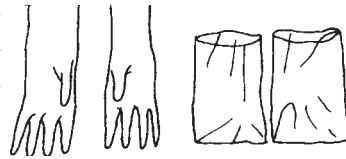
Si w ap ede yon fanm akouche, ou ka fè yon bèl travay, lè w rive ede fanm nan akouche san danje, san pwoblèm. Pa bliye pi fò timoun fèt san pwoblèm.

Rete kè kal, rete janti. Bay manman an konfyans, pou l pa pè. Fè l konnen ou sèten li kapab akouche san pwoblèm.

Men sa w dwe Fè

- Koupe zong ou kout epi kenbe yo pwòp.
- Lave men w ak savon nan dlo pwòp. Kite men yo seche nan lè a (pa siye yo).
- Chèche konnen ki fanm ki gen plis chans gen pwoblèm epi chèche konprann tout siyal danje gwosès yo byen (gade nan paj 73). Fè yon jan pou fanm nan akouche nan yon sant sante oubyen lopital si danje sa yo egziste.
- Chèche konnen 'Siyal danje pandan travay yo' (gade nan paj 85). Kouri lopital ak fanm lan, si w remake nenpòt nan siyal sa yo.
- Trete fanm nan ak jantiyès, ak respè.

ATANSYON! Mete gan pwòp nan men w pandan akouchman an, pou w pwoteje tèt ou kont sida ak epatit. Si w pa jwenn gan, sèvi ak sache plastik byen lave.

Men sa w pa dwe fè:

- Pa foute dwèt ou, pa foute anyen nan vajen fanm nan. Si w tyeke lajè ouvèti matris la, sa p ap ede timoun nan soti e, mete sou sa, sa ka lakòz yon move enfeksyon.
- Pa bay fanm nan ankenn medikaman pou w akselere oubyen fè tranche a vin pi fò. Medikaman sa yo ka touye ni manman an, ni tibebe a. (Se sèlman apre akouchman, pou san an ka rete, ou gen dwa sèvi ak medikaman ki fè matris la kontrakte.)
- Pa fòse fanm nan pouse, si l pa ko pare. Lè timoun nan rive nan lè pou l fèt, manman an ap santi sa menm jan l konn santi lè l bezwen fè pou pou. L ap kòmanse pouse pou kont li.
- Pa peze matris la, pou w fè timoun nan soti pi vit. Sa ka fè matris la blese e sa ka fè plasenta a detache twò bonè. Ni manman an, ni pitit la ka pèdi lavi yo lè sa a.

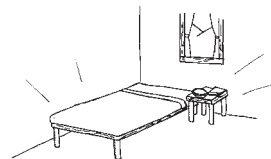
prevansyon kont enfeksyon

► Pou yon akouchman san danje, respekte prensip 3 N yo:

1. Netwaye (lave) men w

2. Netwaye kote akouchman pral fèt la

3. Netwaye zouti w anvan w koupe lonbrik timoun nan.

Jilèt nèf

Akouchman

SIY KI MONTRE TRANCHE A PA LWEN

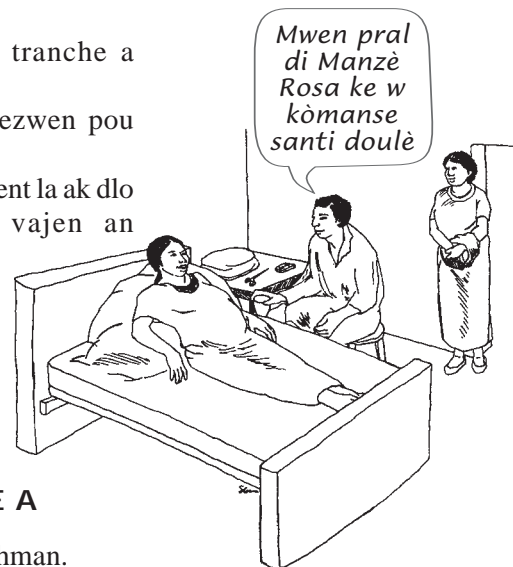
Depi n wè 3 siy sa yo, nou mèt konnen tranche a kòmanse oubyen li prèt pou l kòmanse. Nou kapab pa jwenn tou le 3 siy yo e nenpòt ladan yo ka pase anvan lòt.

- 1. Yon glè klè oubyen wòz ap soti nan vajen fanm nan.** Pandan gwosès la, ouvèti matris la (kòl matris la) gen yon glè pwès ki bouche l. Sa pwoteje tibebe a ak matris fanm nan kont enfeksyon. Lè kòl matris la kòmanse louvri, li lache bouchon glè a ansanm ak ti kras san.
- 2. Yon dlo klè ap soti nan vajen fanm nan.** Pòch dlo yo kase (kaselèzo) touswit anvan tranche a kòmanse oubyen pandan fanm nan deja gen tranche.
- 3. Fanm nan kòmanse santi doulè.** Ka gen 10 oubyen 20 minit oubyen plis ki separe premye kontraksyon yo. Tranche tout bon an pa ko kòmanse toutan kontraksyon yo pa ko regilye (toutan se pa menm valè tan an ki separe kontraksyon yo).

Depi n wè youn nan siy sa yo, fòk nou pare pou akouchman an.

Men sa n ka fè:

- Fè fanm saj la konnen tranche a kòmanse.
- Kontwòle si tout sa n bezwen pou akouchman an pare.
- Netwaye tout kò fanm ansent la ak dlo ak savon. Netwaye vajen an espesyalman.
- Kontinye pran ti manje lejè epi bwè likid chak fwa w swaf.
- Repoze w tout tan w kapab.

3 ETAP NAN TRANCHE A

Gen 3 moman nan tout akouchman.

Premye etap la kòmanse lè kontraksyon yo kòmanse ouvri kòl matris la. Li fini, lè kòl matris la fin ouvri nèt. Lè se yon premye pitit, etap sa a konn dire ant 10 a 20 èd tan oubyen plis. Lè se pa premye pitit fanm nan, etap sa a ka pran ant 7 a 10 èd tan. Konsa, ka gen anpil chanjman nan kantite tan sa pran.

Dezyèm etap la kòmanse apre kòl matris la fin ouvri nèt. Li fini, lè tibebe a fèt. An jeneral, etap sa a pi fasil pase premye a. Li pa dire plis pase 2 èd tan.

Twazyèm etap la kòmanse, lè tibebe a fèt. Li fini lè plasenta a soti.

Premye etap: kòl matris la ouvri

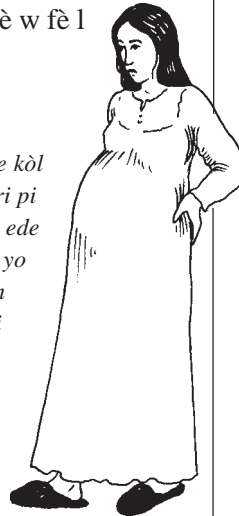
Pou w kontwole si akouchman an ap mache byen, tyeke:

- 1. Pandan konbyen tan fanm nan gen kontraksyon epi ki kantite tan ki separe yon kontraksyon ak lòt la?** O kòmansman, yo ka vini chak 10 oubyen 20 minit epi yo ka dire yon minit oubyen pi piti. Apre kèk tan, y ap vin pi souvan - prèske chak 2 a 5 minit - epi yo chak ap dire plis - prèske 1 minit edmi – jouk timoun nan fèt. Si fanm nan gen yon kontraksyon chak 10 minit oubyen pi souvan pandan plis pase yon jounen ak yon nwit (24 è d tan) epi timoun nan pa ko pare pou l fèt, gade nan paj 86: “tranche ki twò long”.
- 2. Eske pòch dlo yo kase deja?** Si wi, mande ki lè. Si sa fèt depi plis pase yon jou, gade nan paj 85: “Pòch dlo a kase epi tranche a pa kòmanse kèk tan apre”. Si dlo a vèt oubyen mawon, gade nan paj 86: “Dlo vèt oubyen dlo mawon”.
- 3. Eske tibebe a gen tèt li anba?** Manyen vant manman an (gade nan paj 77). Si timoun nan antravè oubyen si se dèyè l ki anba, ou dwe mennen fanm nan nan yon sant sante oubyen lopital.

Ou ka ede fanm nan tou, lè w ba l konfyans, lè w fè l konnen tout bagay anfòm epi lè w ankouraje l:

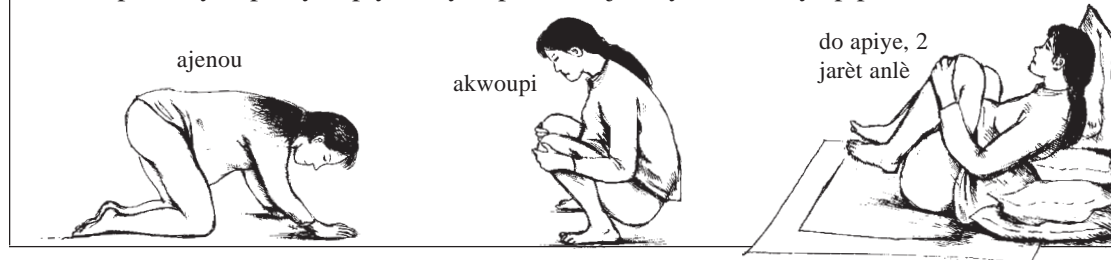
- rete aktif
- pran manje lejè ki pa gen twòp grès
- bwè kantite ji ou vle, kantite te cho w vle
- fè pipi souvan
- pran san w pou w respire yon bon kantite lè pandan kontraksyon yo. respire nòmalmman apre chak kontraksyon
- pa pouse, toutotan l pa ko vrèman santi nesosite (gade nan paj 82).

Mache kap ede kòl matris la louvri pi fasil. Li kapab ede diminye doulè yo epi tou fè fanm lan santi l li pi kalm

tranche ki twò long, 86
pòch dlo yo kase epi tranche a pa kòmanse, 85
dlo vèt oubyen dlo mawon, 86
kijan pou n tyeke pozisyon tibebe a, 77

Pandan tranche a, kite fanm nan chwazi pozisyon ki pi bon pou li. Pandan lontan, doktè ak fanm saj te konn mande medam yo pou yo kouche sou do, men, souvan, pozisyon sa a konn difisil pou yon fanm pandan tranche ak akouchman. Ankouraje yon fanm ki ak tranche pou l eseye plizyè pozisyon. Pi fò fanm wè l pi fasil pou yo swa ajenou, swa akwoupi, oubyen pou yo apiye do yo epi leve 2 jarèt yo anlè, lè y ap pouse timoun nan

Dezyèm etap: Fanm nan ap pouse tibebe a soti
Siy ki montre li lè pou fanm nan kòmanse pouse (sa vle di kòl matris la fin ouvri nèt.)

- Fanm nan santi tout bon vre li bezwen pouse. Li kapab konprann se pou pou l anvi pou pou.
- Pandan kontraksyon yo, ou ka wè anba ti vant manman an ap gonfle epi, lè w gade fant vajen fanm nan, w ap wè tèt timoun nan k ap parèt. Pou kòmanse, nan mitan 2 kontraksyon, tèt timoun nan ap retounen andedan.

Kisa pou w fè:

- Rete bò kote manman an tout tan epi ba l konfyans, fè l konnen ni li menm, ni tibebe a anfòm.
- Chak kontraksyon ap fè gwo presyon sou fanm nan pou l pouse. Kounye a, lè l santi l bezwen pouse, fè l rale yon gwo souf epi fè l pouse tankou lè l ap fè pou pou, men ak tout fòs li. Anpil fanm santi yo pi byen, lè yo plenn oubyen gwonde pandan y ap pouse.
- Kontwòle si tout bagay pare pou akouchman an. Si fanm nan ap pouse depi plis pase 2 è d tan, gade nan paj 86: “Travay twò long”.

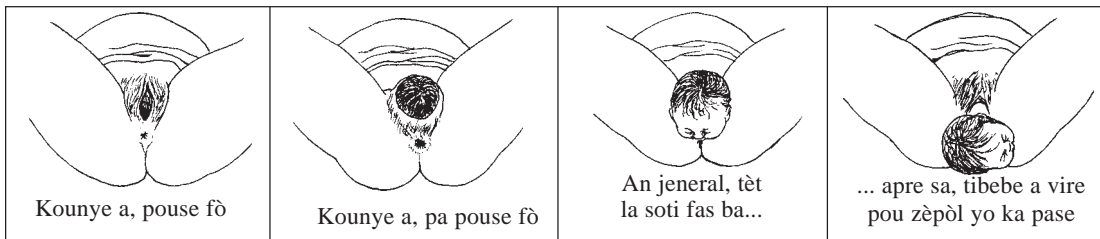
tranche ki twò long

Tèt la ap soti

Lè tèt timoun nan rete nan fant pati siperyè fanm nan, menm apre yon kontraksyon, sa vle di: li lè pou tèt la soti.

1. Mande manman an pou l pa pouse fò, men pou l kontinye fè ti plenn oubyen ti pouse.
2. Kite tèt la soti dousman nan espas tan ki separe kontraksyon yo. Sa ap anpeche manman an dechire.
3. Lè tèt la fin soti, siye bouch timoun nan ak nen li avèk yon twal pwòp.

Kounye a, pouse fò

Kounye a, pa pouse fò

An jeneral, tèt la soti fas ba...

... apre sa, tibebe a vire pou zèpòl yo ka pase

Zèpòl yo ap soti

Pou w ede zèpòl timoun nan soti:

1. Pran tèt la tou dousman, dirije l tou dousman dèyè do manman an (pou timoun nan kòmanse di abdomèn manman an “babay”). Sa ap pèmèt fas devan zèpòl yo soti anvan. **Pa rale tèt timoun nan, pa tòde l.**
2. Rèz kò tibebe a ap soti san pwoblèm. Rete veyatif. Atrap tibebe a pou l pa tonbe.

Swen pou w ba tibebe a, lè l fèk soti

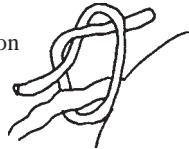
- Yon tibebe ki an sante ap kòmanse respire, fè mouvman ak bra l, ak janm li, epi l ap kòmanse kriye touswit. Pou w pran swen tibebe a:
- Netwaye bouch li ansanm ak nen li ak yon twal byen pwòp. Pou w ede flèm nan koule, kenbe tèt tibebe a pi ba pase rès kò a. Si gen twòp likid oubyen flèm, rale yo ak yon ponp (gade nan paj 86).
- Remèt timoun nan bay manman an touswit. Vlope yo tou 2 ak yon dra pwòp. Fè sa vit pou kò tibebe a ka ret cho.
- San pèdi tan, mete timoun nan nan tete manman an. Lè tibebe a tete, matris fanm nan ap fèmen epi l ap sispann senyen pi vit. Sa ap ede plasenta a soti pi vit tou lè sa a. Tann lonbrik la vin tou blan, epi li sispann bat pou w mare l epi koupe l. Pou evite tetanos, yon maladi ki touye anpil timoun, pa koupe lonbrik la twò lwen rès kò a.

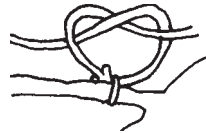
Kijan pou w koupe lonbrik la:

1. Lè lonbrik la sispann bat, fè 2 ne kare ladan ak yon fisèl pwòp. Fòk distans ant kò timoun nan ak premye ne longè 2 dwèt. Pran longè 2 dwèt ankò, pou w fè dezyèm ne a.

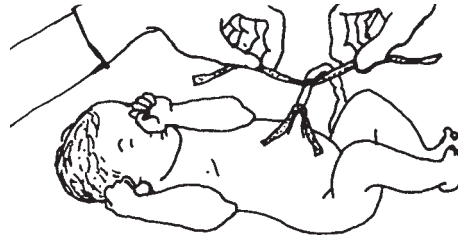
Premye tou yon ne kare...

... dezyèm tou yon ne kare

2. Koupe lonbrik la nan mitan 2 ne yo ak yon jilèt tou nèf. Si w ap sèvi ak yon lòt zouti, pa bliye bouyi l pandan 20 minit.

Mare lonbrik la 2 kote anvan w koupe l. Timoun nan ap gen plis chans pou l trape tetanos, si w lwen rès kò a

ATANSYON ! Pou evite tetanos ak lòt enfeksyon, lonbrik la ak tout sa ki ap kole avè l dwe ret pwòp anpil. Pa janm mete ankenn salte oubyen watè bèt sou tèt lonbrik la.

Kijan pou w pran swen je tibebe a

Kòm prevansyon kont yon enfeksyon gonore, mete yon ti pomad je 1% (tetrasyklin, eritwomisin oubyen kloramfenikòl) nan chak je tibebe a, yon l è d tan apre akouchman an.

Peze po anba a desann, epi mete yon ti pomad andedan je a. Si w pase pomad la sou po je a, sa p ap itil anyen

pwoblèm timoun ki fèk fèt.

Twazyèm etap: Plasennta a soti

Aprè nou fin vlope timoun nan byen vlope epi n mete l nan tete manman an, li lè, kounye a, pou plasennta a soti. Gade fanm nan pou w veye lè lonbrik la kòmanse vin pi long. Se sa ki rive, lè plasennta a ap separe ak matris la. Veye tou pou w wè si fanm nan p ap bay twòp san. Lè lonbrik la fin soti tout longè, mande fanm nan pou l pouse plasennta a soti. Atansyon! **Pa redi lonbrik la.**

Si plasennta a pa soti touswit, depi san pap koule, ou mèt rete tann jouk l è d tan. Pa gen danje.

Lè w woule pwent tete yo, sa ka fè matris la sere epi sa ka fè san an sispann koule tou.

➤ *Lè plasennta a soti, mete l nan yon kivèt. Epi tyeke pou w wè si l pa manke moso.*

emoraji

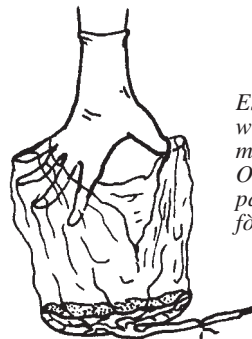
Pou w ede plasennta a soti:

- Fè fanm nan rete akwoupi pou l pouse. Si l pa ka pouse, fè l soufle nan yon boutèy oubyen fè l estènen oubyen touse.
- Mande fanm nan pou l eseye fè pipi.
- Ankouraje tibebe a tete oubyen fè yon moun woule pwent tete manman an. Sa ap ede matris la sere.
- Si tout teknik sa yo pa bay rezilta, bay fanm nan yon piki 10 miligram oksitosen bò tay li oubyen bò kuis li.
- Si fanm nan kòmanse bay san, w ap wè kisa pou w fè nan paj 92.

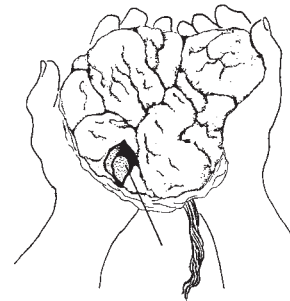
Egzamine plasennta a

An jeneral, plasennta a soti san manke moso, men, kèk fwa, ka gen yon pati ki rete nan kò fanm nan. Si sa fèt, fanm nan ka gen emoraji epi li ka gen enfeksyon annapre. Pou w wè si pa manke moso, egzamine bout anlè a ak bout anba plasennta a. Fòk ou egzamine po (manbrán) pòch dlo yo tou.

Si fanm nan ap senyen oubyen si gen yon moso nan plasennta ou pa wè, suiv tout konsèy w ap jwenn nan paj 92 sou kesyon emoraji.

Eseye gade pou w wè si pa manke moso manbrán. Ou ka wè sa fasil, paske tout moso yo fòme yon sak

la a, manke yon moso

SIYAL DANJE PANDAN TRANCHE A

- Pòch dlo a kase, men travay la pa kòmanse
- Fanm nan ap bay san depi anvan
- dlo yo vèt oubyen dlo mawon

Pòch dlo a kase, men tranche a pa kòmanse

Pi fò fanm pa tann 24 trè apre kaselèzo a pou yo gen tranche. Si apre yon jou, yon nwit, tranche a pa kòmanse, fanm nan ak tibebe a ka trape yon move enfeksyon.

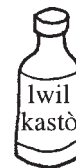
Kisa k pou fèt:

- Fanm nan pa dwe mete anyen nan vajen li. Li pa dwe fè sèks. Sa ka lakòz enfeksyon.
- Si fanm nan gen lafyèv oubyen si vajen li ap bay move lodè, sa vle di manmzèl deja trape yon enfeksyon. Yo dwe ba l antybyotik sou fòm piki (piki nan venn [EV]. Menm si travay la vin kòmanse, fanm nan ak tibebe a toujou ka pèdi lavi yo. **Kouri ak fanm nan nan yon sant sante oubyen lopital.**
- Eseye fè tranche a kòmanse. Fanm nan dwe bwè 2 kiyè lwil de risen, woule pwent tete l oubyen fè yon moun souse yo pandan yon ti bout tan, chak de twa è d tan, jouk tranche a kòmanse. Nan kèk zòn, kapab gen kèk te espesyal medam yo konn sèvi pou fè tranche a kòmanse. Si tranche a, kèk tan apre, toujou pa ko kòmanse, fanm nan dwe kouri nan yon sant sante oubyen lopital.

DANJE!! Pa bay fanm nan piki pou w fè tranche a kòmanse. Sa ka lakòz yon seri kontraksyon ki tèlman fò, fanm nan oubyen tibebe a ka mouri

**BWOTE
LOPITAL!**

Lè tibebe a kouche antravè nan vant manman an

Si tranche a kòmanse epi bra tibebe a soti anvan, sa vle di, nan prèske 100 % ka yo, timoun nan antravè nan vant manman an. Tyeke pozisyon tibebe a (gade nan paj 75 ak nan paj 77). Akouchman pa ka fèt san sezaryèn. Depi tranche a fin kòmanse, pa eseye fè timoun nan chanje pozisyon. Sa ka fè matris la dechire oubyen sa ka fè plasennnta a decole soti nan matris la.

Kisa k pou fèt:

Kouri mennen fanm nan lopital

Lè fanm nan ap bay san depi anvan tibebe a soti

Li nòmral pou fanm nan bay kèk ti likid lejè ki gen koulè woz oubyen kèk ti glè ak san mawon pandan li ak tranche. Men, si fanm nan ap bay bon san wouj vif, sa ka vle di plasennnta a ap decole soti nan matris la oubyen plasennnta a ap bouche ouvèti matris la. Sa se gwo danje.

Kisa k pou fèt:

Kouri lopital ak fanm nan touswit. Si sa posib, kòmanse ba l yon sewòm.

**BWOTE
LOPITAL**

Yon fanm ansent pa dwe wè solèy leve 2 fwa ak tranche.

— *Pwovèb peyi Nije*

**BWOTE
LOPITAL!**

**BWOTE
LOPITAL!**

➤ *Yon fanm ki santi yon ti chalè ka annik bezwen bwè plis likid.*

**BWOTE
LOPITAL!**

Tranche ki twò long

Si depi plis pase yon jou, yon nwit, fanm nan gen gwo tranche oubyen si l ap pouse depi plis pase 2 è d tan, san timoun nan pa bay ankenn siy tankou li pral soti, kapab gen yon pwoblèm.

Kisa k pou fèt:

Si kontraksyon yo vini chak 2 minit oubyen 3 minit epi yo chak dire yon minit won, tranche a ka pa ko fin tabli. Ankouraje fanm nan dòmi. Si l pa kapab, mande l pou l woule pwent tete l epi pou l fè yon ti mache pandan tan ki separe kontraksyon yo pou tranche a ka tabli. Ankouraje fanm nan bwè likid epi manje ti manje lejè. Ji fwi ak te dous ka ba l enèji.

Si fanm nan ap pèdi fòs, si l ak tranche depi plis pase 24 è oubyen si l ap pouse depi plis pase 2 è d tan, kouri avè l nan yon sant sante oubyen lopital. Li ka bezwen pran remèd pou akselere tranche a, oubyen tou li ka bezwen fè yon sezaryèn.

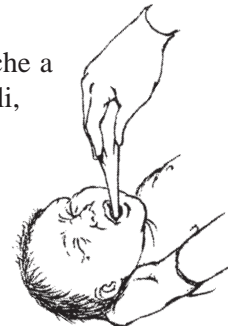
Dlo vèt oubyen dlo mawon

Si fanm nan ap bay dlo vèt oubyen dlo mawon, sa ka vle di tibebe a nan pwoblèm.

Kisa k dwe fèt:

Si tranche a pa kòmanse lontan oubyen si fanm nan pa ko kòmanse pouse, l ap pi bon pou akouchman an fèt lopital.

Si fanm nan deja rive nan dezyèm etap tranche a epi l prèt pou l akouche, fè l pouse ak tout fòs li, pou l bay tibebe a trapde. Touswit apre tèt timoun nan fin soti, netwaye bouch li ak nen l ak yon twal pwòp oubyen sèvi ak yon ponp pou w rale flèm yo soti. Kenbe tèt tibebe a pi ba pase rèz kò a pou flèm yo ka soti pi vit.

Lafyèv

An jeneral, lafyèv se yon siy enfeksyon.

Kisa k dwe fèt:

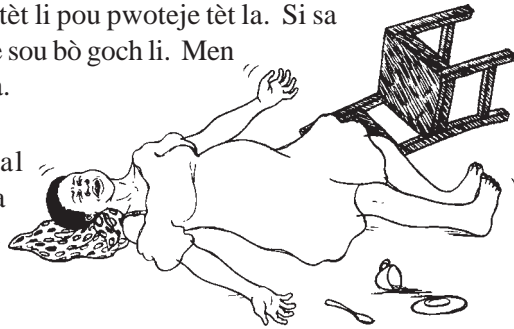
Mete do men w sou fwon fanm nan epi, ak lòt do men an, touche fwon pa w. (Gade nan paj 526, w ap wè kijan w ka pran tanperati ak tèmomèt, si w gen youn). Si w santi li yon tikras pi cho pase pa w, li ka bezwen bwè likid. Ba li bon valè dlo, te, ji oubyen kola. Fè l sonje pou l fè pipi chak de twa è d tan.

Si kò l cho anpil epi li gen frison, mennen l nan yon sant sante oubyen lopital. Li dwe pran antibyotik san pèdi tan. Fè l bwè 500 mg anpisilin chak 6 è d tan oubyen ba li nan dèyè oubyen nan kuis yon piki yon milyon inite penisilin pwokayin chak 12 è d tan, jouk li rive lopital.

Kriz oubyen men ak figi ki anfle anpil (toksemi)

Si fanm nan tonbe kriz:

- Mete yon bagay anba tèt li pou pwoteje tèt la. Si sa posib, fè manmzèl vire sou bò goch li. Men pa eseye kenbe l atè a.
- Ede l jwenn frechè
- Voye yon moun al chèche yon branka (sivyè) epi kouri ak fanm nan lopital.

Si gen posiblite, ba li youn nan medikaman sa yo:

- Silfat mayeyòm, solisyon 50 %. Ba l yon piki 10 mililit nan chak bò dèyè l (nan misk dèyè a). Ba l tout yon sèl kou. Rekòmanse 4 è apre, si sa nesèsè.
- Dyazepam.

siyal danje pandan gwosès

**BWOTE
LOPITAL!**

➤ Pou w jwenn plis enfòmasyon sou medikaman sa yo, gade nan “paj vèt yo”

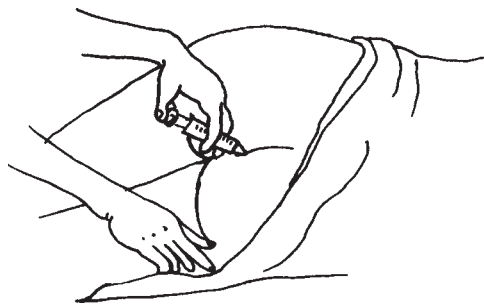
Kijan pou w fè fanm nan pran dyazepam

Yon fanm ki gen kriz pa ka bwè grenn. Epi dyazepam nan gen dwa pa bay bon ranman lè yo bay li sou fòm piki nan misk, pandan yon kriz. Se poutèt sa, an jeneral, li pi bon pou w pran swa likid la (ki ka sèvi pou piki) swa yon melanj konprime kraze ak dlo epi w pouse l nan twou dèyè (rektòm = dènye bout trip la) fanm nan.

Dyazepam likid. Apre yon premye kriz, bay fanm nan 20 miligram dyazepam. Si l fè lòt kriz, ba li 15 mg apre chak kriz yo.

Si se ak dyazepam likid w ap sèvi, se pou w plen yon sereng anvan. Apre sa, wete zegwi a nan sereng lan.

Pa bliye wete egwi a nan sereng lan.

Antre sereng nan dousman nan dèyè fanm nan jouk 2 pous konsa epi vide likid la. Kite sereng nan nan twou dèyè a pandan 5 minit pou pi piti. L ap sèvi tankou yon bouchon ki la pou anpeche medikaman an soti. Si enpe likid rive soti, p ap gen pwoblèm, si w bay 5 mg anplis.

Dyazepam an konprime. Si se konprime sèlman ou genyen, ou gen dwa kraze yo epi brase yo nan dlo. Grenn yo p ap fin fonn nèt. Kraze 20 miligram grenn.

Pou w bay fanm nan medikaman an sou fòm sa a, rale melanj grenn ak dlo a ak yon sereng san zegwi epi pouse l nan dèyè (rektòm) fanm nan, menm jan nou sot esplike pi wo a.

Akouchman difisil

**BWOTE
LOPITAL!**

LÈ LONBRIK LA SOTI ANVAN TIBEBE A

Si lonbrik la soti anvan tèt timoun nan, l ap resevwa gwo presyon lè tèt tibebe a ap desann. Tibebe a ka mouri oubyen li ka fè yon aksidan serebral, sètadi, dega ka fèt nan sèvo l akòz mank oksijèn.

lonbrik la parèt nan vajen fanm nan

Kisa k dwe fèt:

Si timoun nan ap vini vit vit, si l prèske fèt, mande manman an pou l rete akwoupi pou l pouse ak tout fòs li. Epi, pran tibebe a.

Si tibebe a p ap vin vit, fè fanm nan kouche sou 4 pat, men ak bra l ak tèt li plat atè a, ede l sispann pouse epi mennen l lopital. Timoun nan p ap ka fèt san sezaryèn.

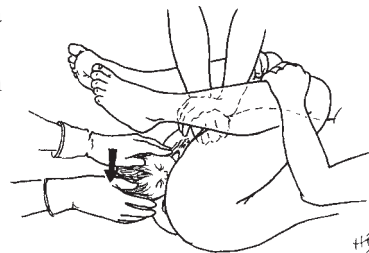
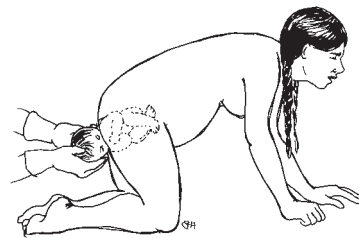

Lè zèpòl tibebe a kole

Si yon tibebe gwo anpil, zèpòl li ka kole apre tèt li fin soti. Tibebe a ka mouri oubyen li ka pran gwo chòk, si l pa soti touswit.

Kisa k dwe fèt:

1. Mete manman an sou 4 pat epi fè l pouse. An jeneral, zèpòl ki kole a ap glise soti e tibebe a ap fèt.
2. Si pozisyon sou 4 pat la pa bay rezilta, fè fanm nan kouche sou do, rale bout anba l arebò kabann nan, mande l pou rale jenou l anlè nèt. Nan menm moman an, fè yon moun peze anba ti vant fanm nan desann. Mande fanm nan pou l pouse ak tout fòs li pandan lòt kontraksyon an.
3. Si timoun nan toujou pa ko soti, glise men w sou kou l jouk dwèt ou rive touche do l. An menm tan, fanm nan ap pouse ak yon kontraksyon, pouse bout anlè zèpòl la annavan.

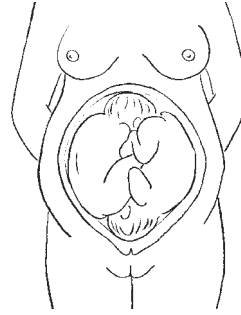
Pinga ou eseye redi ti bebe a. Ou ka lakòz li mouri

ATANSYON: *Pa kite ankenn moun pouse sou bout anlè matris fanm nan. Sa ka fè tibebe a kole pi rèd epi matris la ka chire tou.*

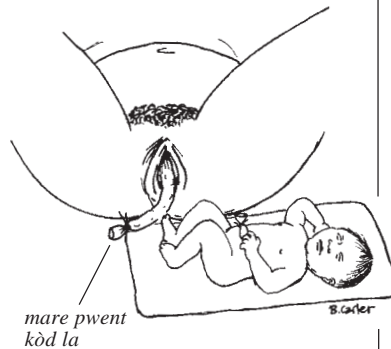
Marasa

Lè yon manman gen plis pase yon pitit nan vant li, li pi bon pou akouchman an fèt nan yon sant sante oubyen lopital. Anpil fwa, nou ka jwenn youn nan tibebe yo nan yon move pozisyon, oubyen manman an ka bay anpil san apre akouchman an. Men, si w gen pou w ede yon fanm akouche marasa, men sa w dwe fè:

Kisa k dwe fèt:

1. Delivre premye tibebe a, menm jan w ta delivre nenpòt lòt tibebe.
2. Lè w fin koupe lonbrik premye bebe a, mare ak anpil prekosyon bout lonbrik k ap soti andedan manman an. Si w pa fè sa, dezyèm bebe a ka pèdi lavi l.
3. Pa bay ankenn piki.
4. Remèt premye bebe a bay manman an pou l kòmanse tete. Sa ap fasilite akouchman dezyèm timoun nan.
5. Nan 15 a 20 minit, dezyèm timoun nan dwe fèt. Tyeke pozisyon l. Si li antravè, ou ka eseye fè l chanje pozisyon tou dousman. Si sa pa rive fèt san pwoblèm, fòk ou mennen fanm nan lopital.

Kijan pou w koupe lonbrik la

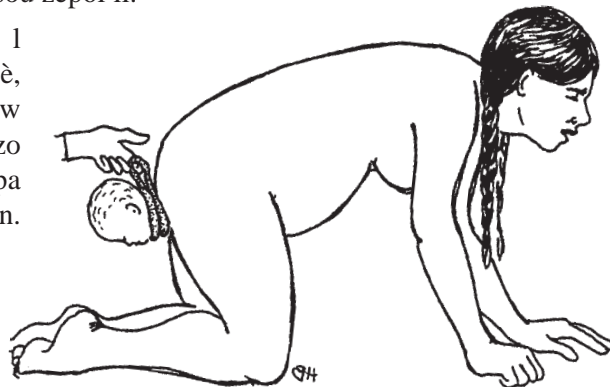

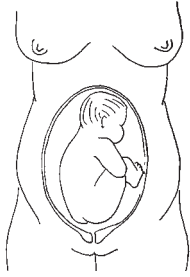
**BWOTE
LOPITAL!**

Lè lonbrik la plòtonnen nan kou tibebe a

Kèk fwa, lonbrik la konn plòtonnen nan kou tibebe a. An jeneral, w ap ka lage lonbrik la san pwoblèm epi w fè l glise sou tèt tibebe a oubyen sou zèpòl li.

Si lonbrik la byen sere, si l sanble ap redi timoun nan dèyè, ou ka oblije mare l 2 kote pou w koupe l. Sèvi ak fisèl epi sizo pwòp. Fè atansyon pou w pa blese ni tibebe a, ni manman an.

Akouchman, lè dèyè timoun nan parèt anvan

Nou annafè ak yon akouchman espesyal, lè se dèyè tibebe a k parèt anvan. (Gade nan paj 77 pou w wè kijan pou w tyeke pozisyon timoun nan anvan akouchman an). Si se premye pitit fanm nan, li pi bon pou akouchman an fèt lopital. Si se lakay li l ap akouche, eseye jwenn yon fanm saj ki gen eksperyans oubyen yon doktè ki ka bay

Kisa k dwe fèt, lè se dèyè tibebe a k parèt anvan

1. Mande fanm nan pou l pa pouse toutotan bout anba timoun nan pa ko parèt nan vajen fanm nan. Li enpòtan pou kòl matris la ouvri nèt.

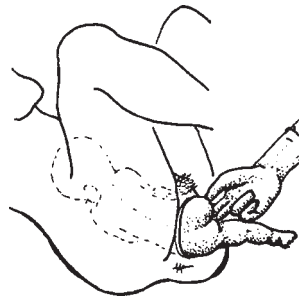
2. Fè manman an kanpe sou 2 pye l, epi, fè l pliye janm li, tankou se akwoupi li pral akwoupi.

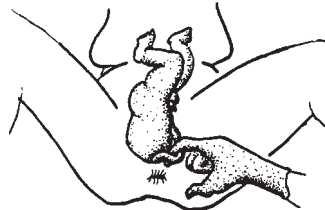
Oubyen si fanm nan pa ka pran pozisyon sa a, ede l pouse bout anba l arebò kabann nan, lè pye tibebe a oubyen dèyè l ap soti.

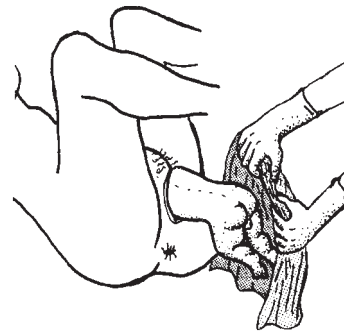
3. Ankouraje fanm nan pouse rès kò timoun nan tou dousman. An jeneral, janm yo soti pou kont yo, men, kèk fwa, ou ka blije antre dwèt ou andedan kò manman an pou w ede janm tibebe a soti.

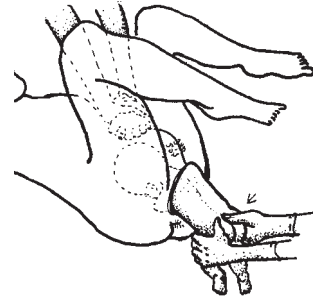
4. Lache lonbrik nan yon jan pou, pita, li pa remare. Si l toujou anba zo devan fanm nan, pouse l yon ti jan a kote, nan zòn ki gen plis vyann.

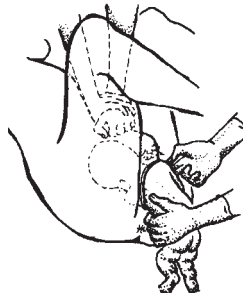
5. Vlope kò timoun nan ak yon sèvyèt byen sèch, byen cho. Sa ap ede w kenbe kò timoun nan pi byen. Sa ap anpeche tibebe a eseye respire anvan tèt li soti. (Nan rès desen yo, ou p ap wè sèvyèt la. Nou pa mete sèvyèt la pou w ka konprann desen yo pi byen. Men, nan yon akouchman toutbon, fòk ou toujou kenbe kò tibebe a nan sèvyèt la, pandan w ap delivre l).

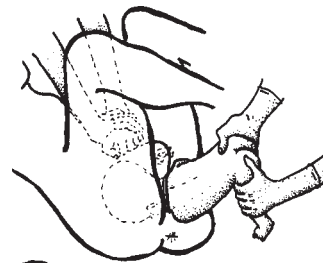
6. Mande yon lòt moun pou l fè yon ti peze sou zo devan fanm nan (sou zo devan, pa anba ti vant). L ap fè sa, pou tèt tibebe a ka ret bese sou pwatrin li, men se pa pouse l ap pouse tibebe a deyò. Dirije kò timoun nan anba, tou dousman. Kenbe tibebe a nan tay oubyen nan janm. Fè atansyon! Si w peze do timoun nan oubyen vant li, ou ka blese ògàn ki andedan kò ti bebe a.

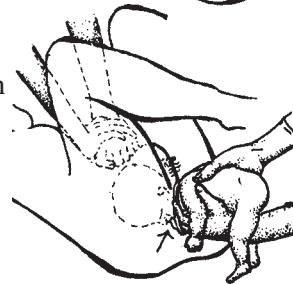
Ou ka blije antre dwèt ou andedan manman an pou w ede bra yo soti. Eseye glise men w desann sou zepòl yo, pou w pran bra yo. Fè yon ti rale koud bra yo pou w ka fè bra yo travèse zòn pwatrin lan. Fè bout anlè zepòl yo soti.

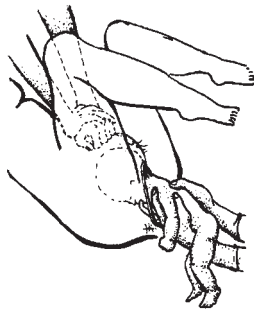
7. Leve tibebe a ak prekosyon pou do zepòl yo ka pase.

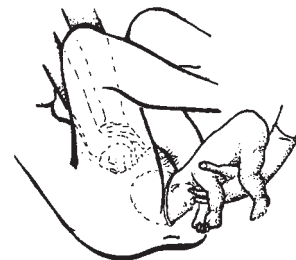
8. Kounye a, fòk ou fè timoun nan vire fas ba, nan direksyon bout anba manman an. Ou ka vle soutni kò tibebe a ak bra w. Mete dwèt ou nan bouch li pou tèt la ka ret bese. Lè manton an kole sou pwatrin lan, timoun nan ap travèse zòn zo tay manman an pi fasil.

9. Bese kò timoun nan jouk ou rive wè cheve dèyè kou yo. **Pa redi tibebe a! Pa eseye pliye kou a: li ka kase!**

10. Kite tèt timoun nan bese pandan w ap soulve kò li pou figi a ka soti. Kite dèyè tèt la andedan kò manman an.

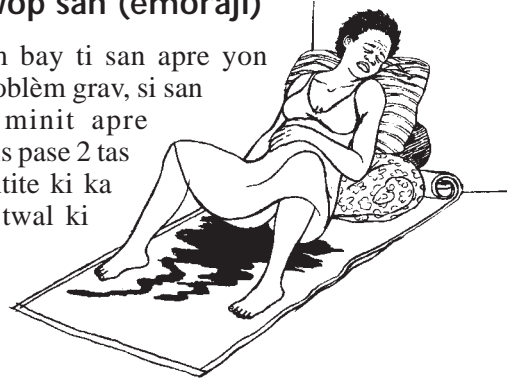

11. Fanm nan dwe lage kò l. Li dwe sispann pouse. Se kòm “soufle” pou l soufle timoun nan soti. Bout dèyè tèt la dwe soti dousman. Si l soti twò vit, sèvo tibebe a ka senyen. Konsa, li ka pèdi lavi li oubyen li gen dwa gen gwo deranjman.

Lè fanm nan ap bay twòp san (emoraji)

Li nòmal pou yon fanm bay ti san apre yon akouchman. Men se yon pwoblèm grav, si san an pa sispann koule 60 minit apre akouchman an, oubyen, se plis pase 2 tas san ki koule, osnon yon kantite ki ka tranpe byen tranpe 2 moso twal ki byen pwès, nan 1 è d tan.

Kisa k pou fèt:

1. Voye chèche sekou ijan
2. Men sa pou w fè pandan w ap tann

Si fanm nan ap bay twòp san anvan plasennata a soti:

- Mande fanm nan pou l akwoupi pou l pouse plasennata a soti.
- Mande fanm nan pou li eseye fè pipi.
- Mete timoun nan nan tete manman an, pou l kòmanse tete. Si timoun nan pa tete, mande fanm nan pou l woule pwent tete l, oubyen fè yon lòt moun souse tete yo. Sa ap ede matris la kontrakte pou l pouse plasennata a deyò.
- Si gen posiblite, ou ka bay fanm nan yon piki 10 mg oksitosin nan dèyè oubyen nan kuis li tou.

Si fanm nan twò fèb pou li pouse plasennata a pou kont li oubyen si l tèlman bay san, li kòmanse vle pèdi konesans, ou ka blije ede plasennata a soti. W ap gen pou w fè sa, sèlman si w santi lavi fanm nan an danje. Pou kòmanse, ou dwe wè siy ki montre plasennata a dekole deja.

1. Pou w mete yon mak sou lonbrik la, w ap mare l ak yon fisèl pwòp. Fòk distans ant ne fisèl la ak ouvèti vajen fanm nan, longè yon pla men.
2. Mete yon men sou vant fanm nan (anba ti vant li). Tann matris li vin di epi pouse l monte, nan direksyon tèt fanm nan.
3. Si ne fisèl la ap avanse nan direksyon vajen fanm nan, sa vle di plasennata a toujou kole ak matris la. **Kouri ak manman pitit la nan lopital ki pi pre a.**

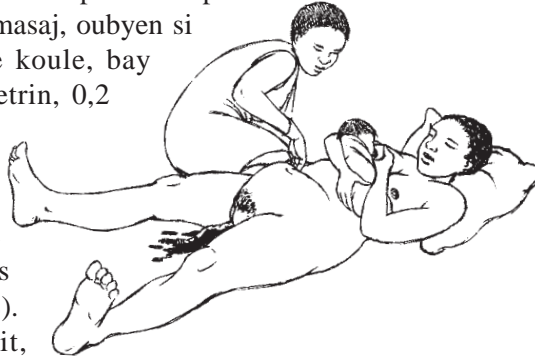
Si ne fisèl la pa deplase, plasennata a kapab bloke andedan vajen fanm nan. Konsa, ou ka eseye ede l.

4. Ak lòt men an, kenbe bout kote lonbrik la koupe a (yon sèvyèt byen sèch ap itil anpil), epi rale lonbrik la dousman, men rale l toutbon. Pa redi l twò fò. Si w pa santi plasennata a ap desann, **SISPANN**.
5. Lè plasennata a fin soti, fè masaj ak yon men sou bout anlè matris la jouk li vin byen di. An menm tan, ak lòt men an, pouse bout anba matris la monte.
6. Bay fanm nan sewòm swa nan venn (EV), swa nan dèyè (rektòm) (gade nan paj 537).

Si plasennata a pa soti epi fanm nan kontinye ap bay san, kouri avè l nan yon sant sante oubyen lopital.

Si emoraji a kòmanse apre plasenta a fin soti

- Mande fanm nan pou l fè pipi
- Kite fanm nan kouche epi mete tibebe a nan tete l. Si timoun nan pa tete, eseye woule pwent tete manman an. Sa ap fè matris la kontrakte epi san an ap sispann koule.
- Fè masaj ak fòs sou bout anlè matris la, nan zòn lonbrik fanm nan, jouk matris la vin di. Kontinye masaj la jouk san an sispann koule.
- Si matris la pa vin di apre w fin pase kèk minit ap fè masaj, oubyen si san an kontinye koule, bay fanm nan ègometrin, 0,2 miligram, si se nan bouch, 0,5 miligram, si se piki nan dèyè oubyen nan kuis (gade nan paj 538). Si apre 10 minit, fanm nan kontinye ap bay san, ba l menm kantite ègometrin nan ankò.

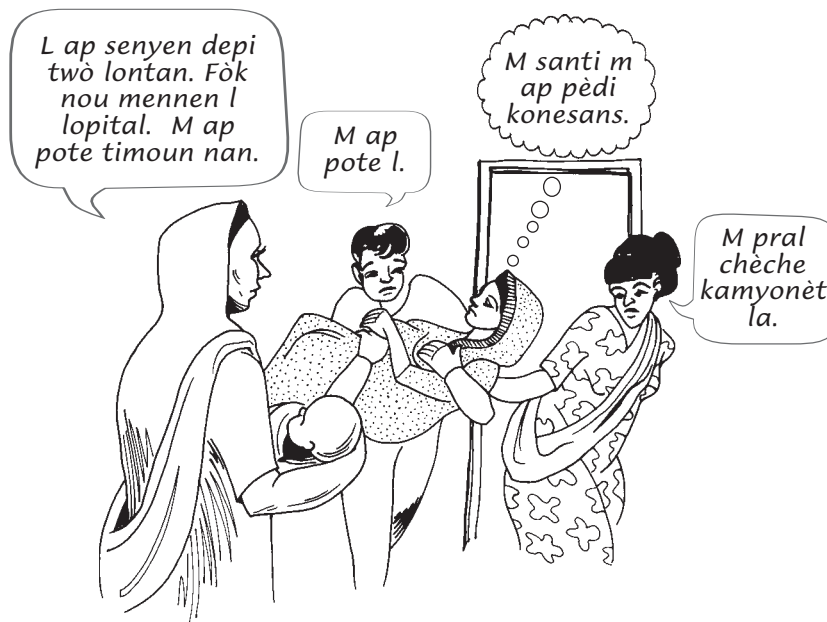

Lè w woule pwent tete yo, sa ka fè matris la sere epi sa ka fè san an sispann koule tou.

medikaman ki ka itil lè yon fanm ap bay anpil san nan vaje apre akouchman.

Si fanm nan kontinye ap bay san toujou, kouri avè l nan yon sant sante oubyen lopital. Fè 2 moun nan fanmi li akonpaye l pou yo ka ba l san, si sa nesèsè. Pandan tan sa a, gade si l pa gen siy chòk. Gade nan paj 254, w ap wè siy chòk yo epi w ap wè tou kijan pou w trete pwoblèm sa a.

**BWOTE
LOPITAL!**

chòk

Siyal danje pou tibebe ki fèk fèt

alètman matènèl

Tibebe ki fèt anvan lè oubyen ki fèt twò piti

Yon timoun ki fèt anvan manman an rive sou nevyèm mwa gwosès la fèt anvan lè. Yon timoun ki peze pi piti pase 2500 gram oubyen 5 liv fèt twò piti. Timoun sa yo bezwen kèk swen espesyal.

Tretman:

1. Seche kò tibebe a ak yon sèvyèt cho ki pwòp, touswit apre akouchman an.
2. Mete timoun nan toutouni sou kò manman an. Kouvri tibebe a ak anpil sèvyèt oubyen ak dra cho. Kontwole si tèt tibebe a kouvri. Kontwole si chanm lan pa frèt.
3. Mete tibebe a nan tete manman an. Timoun ki fèt piti dwe tete chak 2 è d tan.
4. Pa benyen timoun nan. Fòk kò li ret cho.

Byen seche epi chofe kò timoun lan

Lè tibebe a pa ka respire

Yon bebe dwe respire pou kont li ant 2 a 3 minit apre lonbrik la vin blanch oubyen apre plasenta a fin detache soti nan matris la. Si timoun nan pa kòmanse respire, gwo dega ka fèt nan sèvo l oubyen li ka menm pèdi lavi li.

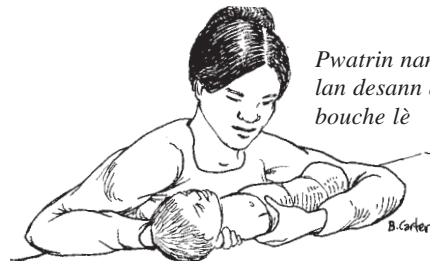
Kisa k dwe fèt

Netwaye bouch tibebe a ansanm ak nen li. Fè bon jan masaj sou do l ak nan pye l. Si, malgre sa, tibebe a pa kòmanse respire, **fè bouch a bouch**:

1. Mete tibebe a kouche sou yon bagay di, tankou yon tab oubyen yon planch.
2. Panche tèt tibebe a deyè, yon tikras, pou gòj li ka ouvri.
3. Mete bouch ou nan bouch tibebe a ak nen li, epi soufle dousman kèk bouche lè nan kò l. Soufle anviwon 30 bouche chak minit (sètadi, yon tikras pi vit pase lè w ap respire san nen w pa bouche). Nan mitan 2 bouche lè, kite tibebe a pouse lè a deyò.
4. Vant timoun nan ak pwatrin li ap monte desann, chak fwa w soufle. Si vant la monte san l pa desann, sa vle di lè a ap antre nan lestomak timoun nan, san l pa antre nan poumon l. Eseye chanje pozisyon tèt la. Gade si pa gen anyen ki bouche gòj la.

Pwatrin nan ak vant nan monte

Pwatrin nan ak vant lan desann apre chak bouche lè

ATANSYON Poumon timoun nan frajil anpil. Si w soufle twò fò, ou ka domaje yo. Se nan bouch ou pou lè a soti. Se pa nan pwatrin ou.

SWEN POU BAY MANMAN AN TOUSWIT APRE AKOUCHMAN AN

Ankouraje manman an pou l bay tibebe a tete. Sa ap fè san an sispann koule pi vit. An menm tan:

- Tyeke bout anlè matris manman an. Li dwe di epi yon ti jan won, nan zòn lonbrik fanm nan. Si matris la parèt mou, mande manman an pou l fè pipi. Apre, mase matris la jouk li vin di.
- Egzamine vajen manman an. Si l gen yon blese long epi fon, oubyen si blese a pa sispann bay san, fòk yo ta koud li. Natirèlman, moun ki pou koud blese a, se yon moun ki pran fòmasyon pou sa.
- Bay manman an yon bon valè likid pou l bwè. Ba l manje tou, si l grangou.

SWEN POU TIBEBE

Sizoka manman an pa ta konn sa, fè l konnen se lèt manman ki pi bon manje pou tibebe a. Kite timoun nan ak manman an pou l pran tete ansanm ak chalè kò manman an. Ankouraje manman an pou l kenbe timoun nan cho, pwòp, epi pou li kite l tete chak fwa l bezwen.

Kèk fwa, tibebe yo konn gen yon lasi tou jòn k ap soti nan je yo, nan premye semèn apre akouchman an. Ou ka netwaye je yo, swa ak lèt manman an, swa ak yon dlo fre ki te byen bouyi avèk yon moso twal byen pwòp. Fòk ou fè yon travayè sante wè tibebe a, si jamè je yo vin wouj, anfle, ak lè gen yon pakèt pi.

Kijan pou w pran swen lonbrik la

Lonbrik tibebe a dwe ret pwòp epi sèk. Si gen posiblite, netwaye l ak alkòl avèk yon moso twal byen pwòp, chak fwa w ap chanje kouchèt timoun nan. L ap vin nwa epi l ap tonbe depi nan premye semèn nan. Ou pa bezwen mare l ak anyen, sof si gen mouch oubyen pousyè. Lè sa a, ou ka sèvi swa ak yon twal gaz, swa ak yon lòt moso twal byen pwòp, pou w mare l san w pa sere l.

Si w remake zòn lonbrik la wouj, osinon si l ap fè pi, timoun nan kapab fè yon enfeksyon. Fòk ou fè yon travayè sante wè timoun nan, ki dwe pran antibyotik san pèdi tan.

Tetanòs kay ti bebe

Siy tetanòs kay ti bebe

- lafyèv
- tibebe a ap kriye toutan
- kò tibebe a vin rèd
- tibebe a pa ka tete
- tibebe a mal pou l pran souf

Kisa k dwe fèt:

Mennen tibebe a nan yon sant sante oubyen lopital san pèdi tan. Si w gen pou w pase plis pase 2 è d tan sou wout anvan w rive lopital la, bay timoun nan yon piki 100.000 inite benzilpenisilin, si w konn fè piki.

Swen pou manman ak tibebe apre akouchman

alètman matènèl

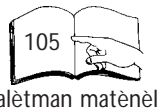
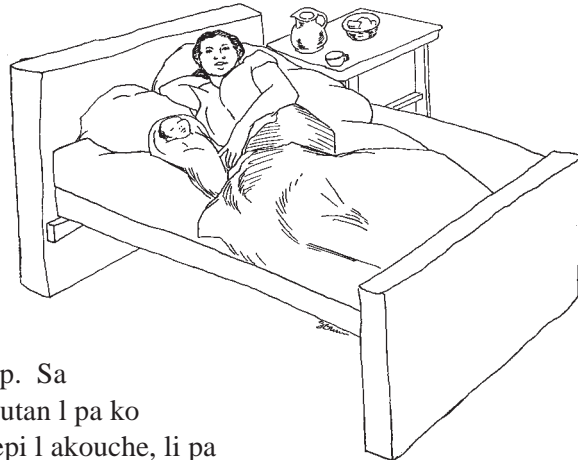
**BWOTÈ
LOPITAL!**

NAN PREMYE SEMÈN APRE AKOUCHMAN

Swen pou yon fanm ki fèk sot fè pitit

Menm jan ak tibebe a, manman an bezwen swen apre akouchman tou. Souvan, moun yo tèlman okipe ak tibebe a, yo bliye si manman an bezwen swen tou.

- Pou **anpeche enfeksyon**, manman an pa dwe fè lanmou, li pa dwe foure anyen nan vajen li toutotan san an pa sispann koule nè.
- Li dwe pran bon jan **repo** pandan 6 semèn pou pi piti.
- Li dwe fè kou l konnen pou l rete pwòp. Fòk li lave vajen. Fòk tout aparèy jenital li rete pwòp. Sa ap bon pou li. Toutan l pa ko gen yon semèn depi l akouche, li pa dwe chita nan dlo, lè l ap benyen.
- Yon fanm ki fèk sot akouche bezwen plis manje pase tout lòt lè. Li gen dwa manje tout kalte manje: pwason, vyann, pwa, sereyal, legim ak fwi ap ede l refè. Manje sa yo ap ba l enèji pou l ka jwe wòl li kòm manman.
- Fòk li bwè anpil likid.
- Si l bay tibebe a tete, sètadi, si l pa bay tibebe ankenn lòt lèt, sa ap anpeche l ansent touswit. Pou yon pwoteksyon total kapital, gade prensip ki nan paj 218 yo.
- Si l blese nan vajen li, fòk li kenbe blese a pwòp. Li gen dwa tranpe yon moso twal bouyi nan siwo myèl pou l pase sou blese a. Sa ap fè l santi l pi byen epi sa ap fè blese a geri pi vit. Si, kèk fwa, blese a boule l, li gen dwa vide dlo sou vajen an, lè l ap fè pipi.

alètman matènèl

planin familyal

kote Li dwe netwaye byen netwaye (bouyi ap pi bon) nenpòt ki renmèd fèy l ap mete sou vajen li. **Pa foure ankenn renmèd fèy andedan vajen an.**

- Li dwe kòmanse suiv yon metòd **planin familyal**, sitou si l deja bay timoun nan yon lòt manje mete sou lèt ki nan tete l. Nan enterè pwòp sante l, fòk li deja kòmanse ak metòd planin nan, depi anvan li rekòmanse fè lanmou. Si se pa sa, li ka ansent twò bonè.

SIY DANJE NAN DE TWA PREMYE JOU KI VIN APRE AKOUCHMAN AN

Lè fanm nan ap bay san

An jeneral, se moso plasennata ki rete nan matris la ki lakòz san kontinye koule plis pase yon jou apre akouchman an.

Siy danje emoraji:

- Lè nan premye jou apre akouchman an, san an ka tranpe byen tranpe 2 kotèks oubyen 2 moso twal pwès.
- Lè san an ka tranpe yon kotèks oubyen yon moso twal pwès, 1 è d tan apre premye jou akouchman an.
- Lè yon ti filè san ap koule san rete.

Kisa k dwe fèt:

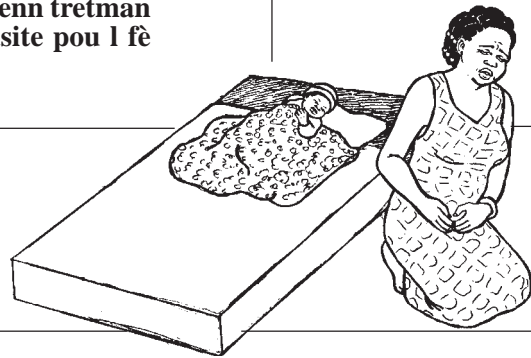
1. Mase bout anlè matris la jouk li vin di, epi jouk san an sispann koule. Fè timoun nan tete oubyen fè yon lòt moun woule pwent tete manman an.
2. Bay fanm nan yon piki 0,5 miligram ègometrin nan yon misk ki gwo oubyen fè 1 bwè 0,2 miligram ègometrin, chak 6 è d tan, pandan 4 a 7 jou.
3. **Si san an pa sispann koule, chèche konkou doktè.** Kontinye fè masaj sou matris la pandan nou sou wout lopital la.
4. Si fanm nan gen siy enfeksyon, ba li menm antibyotik sila a nou pral konseye w sèvi nan ka yon enfeksyon nan matris.

Enfeksyon nan matris

Enfeksyon nan matris gen **gwo danje**. Fòk li jwenn tretman touswit. **Si se pa sa, fanm nan ka pèdi kapasite pou l fè pitit oubyen li ka menm pèdi lavi li.**

Siy enfeksyon nan matris

- lafyèv ak frison
- doule nan vant; epi vant nan sansib tou
- vaje an ap bay yon ti dlo ki pa santi bon

**BWOTE
LOPITAL!**

Tretman:

1. Si fanm nan gen siy nou sot site yo, ba li **youn** nan maryaj medikaman sa yo:
 - **Premye chwa:** se pou l bwè 1 gram (1000 mg) amoksisilin, 3 fwa pa jou, pandan 10 jou, **plis** 500 miligram metwonidazòl, 2 fwa pa jou, pandan 10 jou.
 - Dezyèm chwa: se swa yon piki 800.000 inite penisilin pwokayin nan dèyè, 2 fwa pa jou, pandan 7 jou, swa yon konprime 400.000 inite (250gm), 4 fwa pa jou, pandan 7 jou, **plis** 1 gram kloramfenikòl, yon premye fwa, epi apre sa, 500 mg kloramfenikòl, 4 fwa pa jou, pandan 7 jou.
2. Ankouraje fanm nan bwè anpil likid. Si yon jou apre l fin kòmanse ak medikaman yo, li pa santi l pi byen, fòk ou kouri avè l nan lopital ki pi pre a.

➤ *Si manman an ap plenyen doule, egzamine l byen pou w wè si l pa gen siy enfeksyon*

**BWOTE
LOPITAL!**

Fanm ki gen bezwen espesyal

LÈ YON FANM PÈDI YON GWOSÈS (FÒS KOUCH)

Yon fos kouch, se yon gwosès ki fini pou kont li san timoun nan pa fin devlope. Se yon mwayen kò a konn jwenn, pou li rete bout nan yon gwosès, lè tibebe a - ki pa ko fin devlope - gen yon pwoblèm grav ki ta ka anpeche l grandi nòmalmman. Pi fò fos kouch yo fèt nan 3 premye mwa gwosès yo. Apre yon fos kouch, yon fanm toujou ka ansent ankò. Li toujou ka gen yon gwosès nòmalm. Li ka toujou fè yon timoun nòmalm.

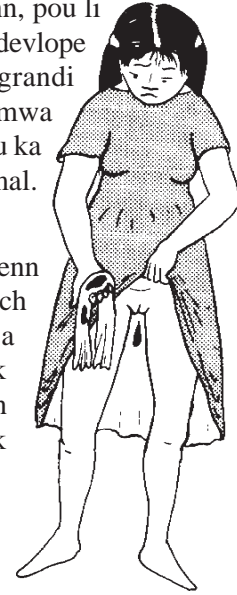
Si yon fos kouch se doulè ak san. (Pou w jwenn plis enfòmasyon sou lòt kòz posib yon fos kouch ka genyen, gade nan paj 234.) San k ap koule a ansanm ak doulè a konn kòmanse, menm jan ak règ yo. Apre sa, san an vin pi plis epi doulè a vin pi rèd. Ka gen kèk ti moso vyann ansanm ak kèk boul nan san an.

Si san an kontinye koule, si doulè a dire plis pase de twa jou, si san an vin pi plis pase san règ yo oubyen si fanm nan gen lafyèv epi si vajen li ap bay yon dlo ki pa santi bon, kapab se yon rès nan kò tibebe a ki rete andedan matris la. Yo rele sa yon "fos kouch enkonplè". Sa ka lakòz gwo emoraji, move enfeksyon oubyen menm lanmò. Fanm nan dwe ale nan yon sant sante oubyen lopital, kote yon travayè sante espesyalize ka fè yon kitaj pou li.

Si yon fanm santi gwo doulè san rete anba ti vant li, li ka byen gen yon gwosès nan twonp. Se yon pwoblèm ki gen anpil danje ladan (gade nan paj 73).

Apre yon fòs kouch, yon fanm dwe pran repo, evite fè gwo travay oubyen leve chay lou pandan 2 semèn. Fòk li pa ni voye dlo ni lave andedan vajen li. Li dwe evite fè lanmou tou, toutotan san an pa sispann koule: matris la pa ko fèmen, li ka enfekte fasil fasil.

Anpil fanm santi yo tris anpil apre yon fòs kouch. Genyen tou ki pa tris. Tou sa, se nòmalm. Gen kèk fanm ki ka jwenn yon soulajman nan dyalòg ak lòt fanm ki te fè yon eksperyans fòs kouch deja.

Kitaj (netwayaj matris la)

doulè

Yon fanm ki anvè gen pitit ka santi l tris anpil apre yon fòs kouch

KIJAN POU N EDE FANM KI GEN PWOBLEM PRAN SWEN TÈT YO AK TIBEBE YO

Gen kèk fanm ki pi vit gen pwoblèm nan akouchman ak apre akouchman. Tibebe yo fè yo pi vit gen pwoblèm sante tou. Manman pitit san papa, manman ki nan mizè, manman ki jenn anpil, manman ki manke entelijans, manman ki deja ap debat ak kèk pitit ki malnouri oubyen ki malad, tout manman sa yo ka gen anpil pwoblèm pou yo pran swen tèt yo ansanm ak tibebe yo fèk fè a.

Si yon moun enterese nan sitiyasyon manman sa yo, si l ap ede yo jwenn manje, swen ak akonpayman yo bezwen, sa ka pote gwo chanjman pou byennèt manman yo ansanm ak byennèt tibebe yo.

Pa tann moun ki nan bezwen vin jwenn ou. Se ou ki pou al jwenn yo.

SI MANMAN AN PÈDI TI BEBE A

Pifò fanm gen yon gwosès san pwoblèm epi yo fè timoun ki san pwoblèm sante. Men, kèk fwa, kèlkeswa sa yon moun fè, tibebe a mouri kanmenm.

Moman sa a toujou di pou yon manman. Tristès anvayi l. Se yon gwo bagay li pèdi. An menm tan, li fèk sot nan yon gwosès ak yon akouchman. Li bezwen pran repo pou l ka refè, menm jan ak lòt manman ki pa pèdi pitit yo.

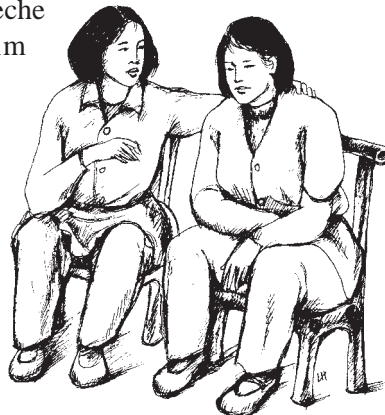
Men kèk konsèy ki ka itil:

- Fanm nan gen anpil chans pou l gen doulè nan tete, sitou nan zòn twazyèm jou apre akouchman an, lè lèt la ap monte. Li ka jwenn yon soulajman, si l tranpe yon moso twal nan yon dlo fre ki pwòp epi l mete moso twal sa a sou tete yo.

Fòk li:

- pa peze tete yo pou l fè ni premye lèt jòn nan (kolostwòm nan) ni lèt nòmal la soti. Lè w wete lèt, sa fè kò a pwodui plis lèt.
- veye siy enfeksyon nan tete epi fè tretman si jamè li gen enfeksyon (gade nan paj 117).
- tann 3 mwa pou pi piti anvan l chèche yon lòt gwosès. Kò yon fanm bezwen tan pou l geri.
- kòmanse suiv yon metòd planin familyal depi l kapab. Si se pa sa, li ka ansent twò bonè.

Pou anpil fanm, se yon lanmò tankou tout lòt lanmò. Se yon moun yo renmen yo pèdi. Fòk gen dèy nòmman. Fanm nan bezwen atansyon espesyal, jantiyès ak solidarite.

planin familyal

➤ *Yon fanm bezwen plis swen ak sipò, lè l fèk pèdi yon ti bebe.*

Papa, 2 mo silvouplè!

➤ *Pandan tout tan gwosès la, pandan akouchman an tankou apre akouchman an, toujou met bab ou alatrann pou w veye siyal danje kay manman an tankou kay tibebe a. Chèche èd si w panse gen yon pwoblèm.*

GWOSÈS

Lè w montre madanm ou kijan w sansib pou byennèt li, sa ap ede l fizikman tankou moralman. Fè tout sa w konnen pou l jwenn kout men nan travay li. Si w pa ka fè yon pati nan travay la, eseye jwenn yon lòt moun ki ka ba l kout men. Fè madanm ou manje manje fòtifyan epi fè l ale nan swen prenatal (gade nan paj 68).

AKOUCHMAN

Ou ka bay madanm ou fòs ak konfyans pandan tranche a ak akouchman an, lè w:

- kontwole si gen dlo ak manje an, kantite nan kay la.
- mennen yon fanm saj osinon yon travayè lasante nan kay la, pou l vinn bay kout men nan akouchman.
- pran swen lòt timoun yo.

Si w rete bò kote madanm ou pandan akouchman an, w ap ka ba l sipò moral tankou sipò fizik. Ankouraje l epi fè l konnen tout bagay anfòm. Ba l dlo pou l bwè. Ede l mache oubyen ede l akwoupi pandan kontraksyon yo oubyen ba l masaj nan do l.

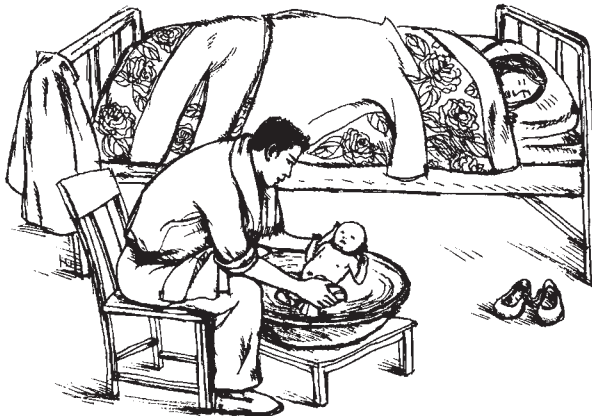
APRE AKOUCHMAN

6 premye semèn apre akouchman an se peryòd ki pi enpòtan pou yon fanm. Se nan peryòd sa a, pou l rejwenn fòs ak lasante. Pandan peryòd sa a, li bezwen anpil manje fòtifyan ak bon jan repo. Ou ka ede l pran pi plis repo, si w fè yon pati nan travay li konn fè,

tankou bwote dlo oubyen vye moso bwa pou dife, pran swen lòt timoun yo oubyen kwit manje. Si w pa ka fè sa, eseye jwenn yon lòt moun ki ka bay kout men.

Si w bay yon pati nan tan w pou w kenbe tibebe a epi pran swen li, madanm ou ap gen chans pou l dòmi. Epi w ap ka kòmanse konstwi yon bon relasyon ak tibebe a.

Pou bloke yon enfeksyon nan matris, pa chèche fè lanmou, toutotan san an pa sispann koule sou madanm ou.

PLANIN FAMILYAL

Pou manman an ak pitit la ka gen lasante, li pi bon pou n tann 2 zan apre yon akouchman anvan nou fè lòt pitit. Youn nan mwayen ki pi enpòtan nou ka sèvi pou fanmi an ka gen lasante, se planin familyal. Akonpaye madanm ou nan yon klinik ki okipe kesyon planin epi chwazi ansanm avè l metòd ki, dapre nou, ap pi bon an. Apre sa, fòk nou pataje ansanm responsablite itilizasyon metòd sa a.

planin familyal

Toupatou sou latè, plizyè milyon fanm pèdi lavi yo san nesosite akòz pwoblèm gwosès ak akouchman. Anpil nan ka lanmò sa yo rive yo oubyen fanmi yo tann twò lontan anvan yo chèche èd, lè gen ka ijan.

Men istwa yon gwoup medam ki te travay nan kominote yo pou yo ka konprann epi regle kèk nan pwoblèm sa yo.

Ann travay pou chanjman

Pandan dènye sezon lapli a, zanmi mwen Ekwefi te ansent. Lè moman an te rive pou l akouche, mari li pat la. Plizyè fanm ki gen eksperyans te vin bay kout men nan akouchman an. Men, travay la te twò long epi Ekwefi te kòmanse bay san. M te di fòk nou mennen l nan yon sant sante. Men pèsonn pa t ka pran desizyon an. Se mari a ki ta dwe deside, men misye pa t la. Nou vin konprann Ekwefi ak tibebe a gen lè p ap gen lavi. Yon ti tan apre, yo tou 2 mouri devan je nou.

Tristès te anvayi m. Ekwefi se te bon zanmi m. Li pèdi lavi l san l pa jwenn èd nou. Se konsa m te kòmanse pale ak de twa lòt medam ki ap viv nan bouk la. Fòk nou te chèche yon jan pou n koresponn ak pwoblèm sa a. Se pa t premye fwa yon fanm te mouri nan akouchman. Anpil lòt fanm konn pèdi pitit yo pandan akouchman. Gen kèk medam ki di se konsa bagay yo mache nan bouk la, nou dwe aksepte sa. Men nou te di non. Nou ka jwenn yon solisyon pou pwoblèm sa a.

Nou te deside fè yon reyinyon pou nou aprann plis bagay sou kesyon manman ak tibebe k ap pèdi lavi yo pandan akouchman. Pandan reyinyon an, nou pran desizyon pou n pale ak fanmi yo sou pwoblèm lan. 6 fanm nan gwoup la te dakò pou y al vizite tout fanmi ki, nan 2 dènye ane ki sot pase yo, te pèdi yon fanm nan akouchman oubyen ki gen yon fanm ki pa ko fin refè apre pwoblèm li te rankontre nan yon akouchman.

Nou te aprann anpil bagay enpòtan. Tout moun te dakò pi gwo pwoblèm nan, se tann medam yo tann twò lontan anvan yo rele doktè oubyen anvan yo al nan yon sant sante. Pafwa tou, yon fanm pa ka chèche èd, si l pa mande mari l pèmisyon. Anpil fwa, tankou sa te rive ak zanmi m Ekwefi, mari a konn pa nan bouk la, lè fanm nan bezwen otorizasyon l pou l al chèche èd. Laperèz anpeche vwazen yo bay yon kout men: yo pa vle mari a fache, yo pa vle pou l santi l vèkse. Nou te wè tou kijan pi fò nan mari yo pa konn anyen sou kantite danje ki menase yon fanm pandan travay la.

Nou te deside fè prèske 11 kilomèt edmi sou 2 pye n, pou n al pale ak fanm saj la nan sant sante a. Nou di l tout sa nou aprann. Nou mande l pou l ede n jwenn solisyon pou pwoblèm nan. Fanm saj la te byen kontan ede n. Li pale ak alatèt bouk la, li mande yon reyinyon ak ansyen yo. Nan reyinyon sa a, fanm saj la eksplike ansyen yo danje pou lasante ki genyen nan yon travay long. Li di ansyen yo tou tout sa nou rive aprann sou kesyon fanm ki ap plede mouri pandan akouchman nan bouk la. Ansyen yo rekonèt se yon pwoblèm ki grav anpil pou tout bouk la. Yo mande fanm saj la kijan, daprè l, pwoblèm sa a ka jwenn yon solisyon. Fanm saj la eksplike ansyen yo kijan se pa sèl bouk nou an pwoblèm sa a ap chipote, men anpil lòt bouk nan peyi Nijerya. Li konseye yo chwazi 12 gason ak 12 fanm ki pou al patisipe nan yon seminè fòmasyon 5 jou sou sante repwodiksyon ak planin familyal. Moun sa yo ap vin tounen travayè sante espesyalize nan sante repwodiksyon. Y ap gen pou yo pataje konesans yo ak rès moun nan bouk la. Y ap gen pou yo fè motivasyon tou.

Aprè fòmasyon an, mesye ki te patisipe yo konprann kijan yo dwe angaje pwòp tèt yo nan chèche solisyon pou pwoblèm grav sa a. Yo deside travay di pou yo montre lòt mesye yo tout danje ki nan travay la ansanm ak tout sa yo ka fè pou yo ede medam yo nan moman travay la. Yo deside tou mete sou pye yon “komite transpò” ki dwe chèche regle pwoblèm transpò a, lè medam yo blije al nan sant sante.

Nou tout te travay anpil pou n regle pwoblèm sante sa a nan bouk la. Okòmansman, anpil moun te konn di se konsa fanm mouri

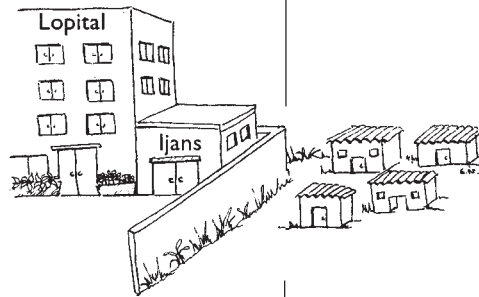
souvan nan akouchman, nou pa ka fè anyen kont sa. Men nou pa t dekoutraje. Nan travay men nan men ak medam yo, ak fanm saj la, ak ansyen yo ansanm ak mesye yo, nou rive jwenn yon solisyon ki bon pou tout bouk la. Se pa t ni plis lajan ni plis teknoloji ki te solisyon pwoblèm nan. Se tan nou ak jefò nou ki te fè n jwenn solisyon an. Nou tout ki ap viv nan bouk Lado, nou ankouraje tout moun pou yo travay ansanm pou yo ka fè lavi ak lasante nan kominote pa yo vin pi anfòm.

Pou w aprann plis bagay sou kijan pou w reflechi sou pwoblèm sante yo ak kijan pou w regle yo, li chapit sou “solisyon pwoblèm sante yo”.

Kijan nou ka ede sove lavi plis fanm ansent

Nou ka evite pi fò lanmò ak deranjman nan gwosès ak akouchman, si medam yo jwenn pi bon manje, si yo sispann fè pitit youn dèyè lòt (ak planin familyal), si yo jwenn mwayen pou yo fè avòtman san danje, si yo jwenn bon swen sante pandan yon gwosès ak yon akouchman, si gen bon mwayen transpò ak bon sèvis kwa wouj. Pou mòtalite ka diminye:

- se pou n konnen tout siy danje nan yon gwosès, nan yon akouchman ak apre li.
- se pou n konnen kijan nou ka jwenn èd, depi anvan nou bezwen sa.
- lè pwoblèm la parèt, se pou n chèche èd touswit.
- eseye òganize kominote nou a yon jan pou transpò rapid, lajan, ak moun ki vle bay san deja tou pare lè yon akouchman difisil vin fèt.
- se pou n travay ak alatèt lokalite yo pou n bati bon ti kay tou pre lopital, kote medam ki sot lwen yo ka rete pou yo tann lè y ap akouche

Kijan travayè sante yo ka ede sove lavi medam yo

- Envite medam yo fè planin pou anpeche avòtman nan move kondisyon, epi pou medam yo pa fè pitit youn dèyè lòt.
- Mete tretman ak prevansyon kont MST pou tout fanm ak demwazèl ki gen laj pou yo fè pitit.
- Fè tout fanm jwenn vaksen tetanòs, menm si yo pa ansent.
- Chèche konnen kijan pou w detekte pwoblèm pandan yon gwosès, pandan ak apre yon akouchman.
- Voye fanm ki gen pwoblèm nan yon gwosès (kit se kounye a, osinon anvan) nan yon sant sante ki gen transpò ijan.
- Montre matwòn yo ak fanm saj yo kijan pou yo fè prevansyon kont enfeksyon epi kijan pou yo detekte siy danje pandan gwosès ak akouchman, kijan pou yo bay tretman, lè pwoblèm sa yo parèt.
- Ankouraje tout fanm pou yo ba pitit yo tete pandan 2 zan pou pi piti.
- Fòk ou gen yon bwat medikaman ki genyen:
 - oksitosin, ègometrin, ak renmèd fèy lokal ki bon pou anpeche oubyen kontwole emoraji apre akouchman.
 - antibyotik pou tretman enfeksyon
 - materyèl pou fè piki nan misk (EM) ak nan venn (EV).
 - medikaman pou tretman toksemi (gade nan paj 87).
 - kèk gan oubyen sache plastik pwòp.
 - kèk jilèt tou nèf
 - yon sak oubyen yon bòk lavman

prevansyon enfeksyon

remèd ki kapab sove lavi yon fanm